

TROPARION & SUSTER BERTKEN

ROB ZUIDAM

INFO

DATUM / DATE

di 18, wo 19 juni 2013

Tue 18, Wed 19 June 2013

LOCATIE / VENUE

Muziekgebouw aan 't IJ

AANVANG / STARTING TIME

20.30 u

8.30 pm

DUUR / RUNNING TIME

2 uur 5 minuten, inclusief een pauze

2 hours 5 minutes, including one interval

TAAL / LANGUAGE

Oudnederlands en Oudgrieks met

Nederlandse boventiteling

Medieval Dutch and Ancient Greek with

Dutch surtitles

INLEIDING / INTRODUCTION

door *by* Thea Derks

19.45 u *7.45 pm*

MEET THE ARTIST

wo 19.6, na afloop van de voorstelling met

Rob Zuidam

moderator Thea Derks

WEBSITES

www.robertzuidam.com

www.helenarasker.com

www.katrienbaerts.com

www.askoschoenberg.nl

CREDITS

LIBRETTO & MUZIEK / LIBRETTO & MUSIC

Rob Zuidam

REGIE / DIRECTION

Pierre Audi

TONEELBEELD & KOSTUUMS / SET DESIGN

& COSTUME DESIGN

Christof Hetzer

LICHTONTWERP / LIGHTING DESIGN

Bernd Purkrabek

DIRIGENT / CONDUCTOR

Reinbert de Leeuw

ZANG / VOCALS

Helena Rasker, alt *alto*

Katrien Baerts, sopraan *soprano*

Hubert Claessens, bariton *baritone*

VIOOL / VIOLIN

Liza Ferschtman

BARITON SAXOFOON / BARITON SAXOPHONE

Hubert Claessens

JONGE ZANGERS / YOUNG SINGERS

Niels van Vliet, Justus Broek

CHOREOGRAFIE EN DANS / CHOREOGRAPHY

AND DANCE

Gail Skrela

UITVOERING / PERFORMED BY

Asko|Schönberg

Susanna Borsch, blokfluit *recorder*

Mirjam Teepe, fluit/altfluit *flute/alto flute*

Jana Machalet, fluit/piccolo *flute/piccolo*

Marieke Schut, hobo/althobo *oboe/alto oboe*

David Kweksilber, klarinet/basklarinet/

contrabasklarinet *clarinet/bass clarinet/double*

bass clarinet

Pierre Woudenberg, klarinet/esklarinet

clarinet/es clarinet

Jaap de Vries, fagot/contrafagot *bassoon/*

contrabassoon

Jan Harshagen, hoorn *horn*

Hendrik Jan Lindhout, trompet *trumpet*

Pauline Post, piano/celesta

Ernestine Stoop, harp

Joey Marijs, slagwerk *percussion*

Ger de Zeeuw, slagwerk *percussion*

Heleen Hulst, viool *violin*

Wim de Jong, viool *violin*

Jan Erik van Regteren Altena, viool *violin*

Merel Junge, viool *violin*

Liesbeth Steffens, altviool *viola*

Bernadette Verhagen, altviool *viola*

Doris Hochscheid, cello

Hans Woudenberg, cello

Quirijn van Regteren Altena, contrabas

double bass

COPRODUCTIE / COPRODUCTION

Holland Festival, Delft Chamber Music

Festival (*Troparion*)

MET STEUN VAN / WITH SUPPORT BY

Fonds Podiumkunsten

UITGEVER / PUBLISHER

© Deuss Music / Albersen Verhuur B.V.

's-Gravenhage

WERELDPREMIÈRE / WORLD PREMIERE

Troparion, Amsterdam, 18.6.2013

Suster Bertken, Amsterdam, 4.12.2010

PROGRAMMA

Rob Zuidam (1964)

Troparion (2013)

wereldpremière *world premiere*

in opdracht van *commissioned by*

Holland Festival, Delft Chamber Music

Festival

pauze *interval*

Suster Bertken (2010)

in opdracht van *commissioned by*

ZaterdagMatinee

TROPARION

Een vrouw weent op een dode tak en besprenkelt deze met wijwater, in de hoop dat God er nieuw leven in zal blazen. Het was de theatrale kracht van dit beeld dat me deed besluiten om *Troparion* te maken. Ik trof het aan bij het lezen van Byzantijnse heiligenlevens, een genre dat mij na aan het hart ligt vanwege de uitbundigheid, van zowel de verrichte mirakelen als de doorstane ontberingen.

De Egyptische woestijn rond Sketis (het huidige Wadi Natrun) vormt het decor van *Troparion*, wat zoveel betekent als 'een veelvuldig herhaald vers'. In deze barre en desolate contreien hadden zich rond het jaar 400 A.D. talloze heremieten verzameld, op een zoektocht naar integriteit en authenticiteit en eenwording met God. De teksten van het libretto zijn grotendeels afkomstig uit de 'Apothegmata Patrum' (de spreuken van de woestijnvaders).

Het personage van *Troparion* is anoniem. Ik vond de noodzaak daartoe ontbreken en passen bij het karakter van de woestijn, de ballade

'I've been through the desert on a horse with no name' indachtig. De muziek van *Troparion* is opgebouwd uit drie delen, die samen ongeveer veertig minuten in beslag nemen. Het begindeel heeft een sterk ritueel karakter en bestaat vrijwel geheel uit het plengen van tranen op de tak, het prevelen van een troparion en gezongen smeekbedes.

Het tweede deel verhaalt over een tocht diep in de woestijn waar ze bij een oase tussen de drinkende dieren twee naakte mannen aan-

treft, die haar uiteenzetten hoe je een monnik en asceet kunt worden.

In het derde deel voltrekt zich een wonder en ontluikt de tak, waarna de muziek weer terugkeert naar de sereniteit van het begin

Rob Zuidam, juni 2013

SUSTER BERTKEN

Wat mij fascineert aan de teksten van Suster Bertken, is de merkwaardige discrepantie tussen de krappe ruimte waarin ze geschreven werden, en de onmetelijke afstanden die worden afgelegd in de visioenen die erin beschreven staan. In dat opzicht is Suster Bertken een soort vijftiende-eeuwse pendant van de Britse geleerde Stephen Hawking die, gekluisterd aan een rolstoel, vervuld is van gedachten die uitwaaien tot in de verste uithoeken van het universum. Met het verschil natuurlijk, dat Hawking niet op vrijwillige basis gekluisterd is.

Het is verleidelijk om te speculeren over het waarom van Suster Bertkens zelfgekozen 'aardse dood', temeer daar historische feiten daaromtrent nauwelijks voorhanden zijn. Was haar grote liefde definitief buiten haar bereik gekomen, was het omdat ze een bastaardkind was? Suster Bertken geeft zelf ook aanleiding tot dergelijke bespiegelingen: 'si heeft my menich leet gedaen', en 'och, dat si seer bedriechlic is, dat heb ic wel vernomen', zingt ze in *Die werelt*, het tweede deel, dat volgt op de instrumentale opening. Maar hoewel het nimmer kwaad kan om zich in de achterliggende motieven van iemands handelen te willen verdiepen, kan psychologisering soms ook de aandacht afleiden van

datgene wat het meest voor de hand ligt, en het moeilijkst te begrijpen is: haar inkluizing geschiedde geheel op vrijwillige basis. Dit was het leven dat ze voor haarzelf verlangde.

Minimale bewegingsvrijheid, maximale devotie en verbeelding. Dat deze levenshouding niet echt ongezonder kan zijn, blijkt wel uit het feit dat ze haar leven van ongeveer haar dertigste tot aan haar dood op 87-jarige leeftijd in deze kluis doorbracht.

Een inkluizing ging gepaard aan een ritueel. Er kwam een geestelijke, meestal de bisschop, een requiem-mis opvoeren. Wie afstand deed van het aardse leven, kwam formeel immers te overlijden, en was diens gevolg bij volle bewustzijn aanwezig op de eigen teraardebestelling. De geestelijke stelde vervolgens een aantal vragen omtrent de standvastigheid van de intenties van de aspirant-kluiszusters, en als deze bevestigend werden beantwoord, verdween ze voorgoed in de kluis. In mijn *Requiem*, het derde deel van het stuk, wordt de ceremonie voltrokken door prior Dirck van Malsen, de sleutelbevaarder van Bertkens kluis.

Het was het lezen van Suster Bertkens *Kersttractaet*, dat mij definitief over de streep trok en me de weg wees hoe het stuk verder gestalte diende te krijgen. Het *Tractaet* verhaalt over de geboorte van Jezus, maar dan vertelt vanuit het perspectief van Maria. De Heilige Maagd wordt 'heet ende doorschynich', zweeft los van de grond, alvorens als een raket ten hemel te schieten, langs engelenkoren, tot in het allerhoogste. Daar ontwaart ze als in een flits God en valt flauw. Op dat moment voltrekt zich ook de, geheel pijnloze, bevalling: 'als een pijl die door de lucht vliegt, waarbij de pijl niet door de lucht wordt gestuit of gehinderd, noch de lucht

wordt gekwetst door de pijl'. Behoedzaam wordt ze door de engelen weer op de aarde neergelaten, waar ze weer bij zinnen komt door het geschrei van het kindje Jezus. Door de tekst van het *Tractaet* ontstaat er een cirkelbeweging in het stuk van een vrijwillig gekozen aardse dood naar een geboorte in de verbeelding. De tekst staat bovenal bol van een allesverzengend kindsverlangen en sluit op een merkwaardige wijze naadloos aan op Nietzsche's observatie dat het diepste verlangen van iedere vrouw is om de Übermensch te baren.

Het vierde deel, *Mi quam een schoon geluit*, is een tussendeel met een sterk meditatief karakter, waarin ik heb gepoogd de muziek en de zang zoveel mogelijk met elkaar te laten versmelten. Het vormt een brug tussen het 'aardse rumoer' van de voorafgaande delen en de sprong in het verhevene van het vervolg van het stuk. In de *Hemelsche opclimminghe*, het vijfde deel, neemt de tekst van het *Kersttractaet* een aanvang. Het is opvallend hoe door het alsmaar extatischer worden van de tekst, er geleidelijk een proces van vereenzelviging op gang komt. Waar het begint als een vrij neutrale vertelling over Maria, bekruipt je in het zesde deel *Dat suete saerte kint Jhesus*, het gevoel dat het toch eerder Suster Bertkens borsten zijn waaraan de Heiland zich laaft. De geboorte van Jezus valt samen met het overlijden van Suster Bertken. In het slotdeel *Hodie mecum eris in Paradiso*, zingt Hij, in de gedaante van twee jongenssopranen, zijn moeder toe in bewoordingen die zijn eigen dood aan het kruis reeds voorafschaduwden.

Rob Zuidam, november 2010

TROPARION

Rob Zuidam

A woman sheds her tears upon a dead branch and sprinkles it with holy water in the hope that God will breathe new life into it. The theatrical power of this image is what made me decide to compose *Troparion*. I came across it when reading about the lives of Byzantine saints, a genre which really affects me because of the exuberance of the miracles that are worked and the deprivations that are endured.

The setting of *Troparion*, the title of which means ‘an oft-repeated verse’, is the Egyptian desert around Sketis (present-day Wadi Natrun). Around the year 400 A.D., countless hermits gathered in these barren and desolate parts, searching for integrity and authenticity and unification with God. The libretto is largely derived from the ‘Apophthegmata Patrum’ (Sayings of the Desert Fathers).

The central character in *Troparion* is anonymous. I felt there was no need for a name, as behoved the nature of the desert, bearing ballad ‘I’ve been through the desert on a horse with no name’ in mind.

The music in *Troparion* is composed in three parts, which together last about 40 minutes. The first part is highly ritualistic and consists almost entirely of weeping upon the branch, murmuring a troparion and singing prayers.

The second part tells of a journey deep into the desert in which the woman encounters two naked men amongst the drinking animals at an oasis. They explain to her how to become a monk and ascetic.

In the third part, a miracle occurs and the branch buds, after which the music returns to the serenity of the beginning.

Rob Zuidam, June 2013
(translation: Jane Bemont)

SUSTER BERTKEN

What fascinates me in Suster Bertken’s writings, is the curious discrepancy between the limited space in which they were conceived and the immeasurable distances covered in the visions described in them. In that respect Suster Bertken is a kind of 15th-century counterpart to the British scientist Stephen Hawking, who is confined to a wheelchair but whose thoughts fan out to the furthest reaches of the universe. With this difference, of course, that Hawking’s confinement is involuntary.

It is tempting to speculate on why Suster Bertkens chose her own ‘worldly death’, the more so because historical data relating to her choice are virtually absent. Had her great love finally proved out of reach? Or was it because she was a bastard child? Suster Bertken herself gives cause to such speculations: ‘It caused me many a grief’, and ‘Ah, that it is full of deceit I have always been aware’, she sings in *The world*, the second movement which follows the instrumental opening. But although it can do no harm to try and search for the underlying motives for a person’s actions, psychologising can sometimes divert the attention from what is most obvious and in her case most difficult to understand: her enclosure was based on her own volition. This was the life she wanted to lead. Minimum freedom of movement,

maximum devotion and imagination. That it cannot be a very unhealthy way of life may be deduced from the fact that she lived in this cell from when she was about thirty until her death at the age of 87.

An enclosure was accompanied by a ritual. A priest, usually the Bishop, said a Requiem Mass. A woman who renounced the worldly life formally died and was therefore consciously present at her own burial. The priest would then ask a number of questions enquiring after the intentions of the aspiring anchoress, and if they were answered in the affirmative she disappeared into her cell forever. In my *Requiem* the ceremony is performed by Prior Dirck van Malsen, the man who held the keys to Bertken’s cell.

Reading Suster Bertken’s *Kersttractaet* [Christmas Tract] was what really won me over, and it also showed me how the piece was to take shape from then on. The *Tractaet* tells the story of the birth of Jesus, but seen from the Virgin Mary’s perspective. The Holy Virgin begins to tingle and to be transparent, floating up from the soil before shooting upwards like a rocket into the sky, past angels’ choirs, to the very highest. There, as in a flash, she sees God and faints. At that moment the delivery takes place, painlessly: ‘like an arrow that slides through the air, and is neither hindered nor obstructed by the air, nor is the air injured by the arrow’. Gently the angels lower her down to earth again where she regains consciousness when the baby Jesus cries. The text of the *Tractaet* gives rise to a circular motion in the piece from a freely desired worldly death to an imaginary birth. The text, moreover, is vibrant with the fervent longing for a child and links up perfectly, and remarkably, with Nietzsche’s observation that it is all women’s deepest wish to give birth to the Uebermensch. The fourth movement, *A wonderful sound*

came to me, is an intermezzo with a markedly meditative character, in which I have tried, as much as possible, to melt instrumental music and singing together. It forms a bridge between the ‘worldly noises’ of the previous movements and the leap into the divine in the rest of the piece. In the *Raising up to Heaven*, the fifth movement, the text of the *Kersttractaet* begins. It is interesting to see how the increasingly ecstatic character of the text gives rise to a process of identification. It may start as a fairly neutral story about Mary, but in the sixth movement *The sweet, gentle child Jesus*, one begins to suspect that it is rather Suster Bertken’s own breasts that give succour to the Redeemer. The birth of Jesus coincides with the death of Suster Bertken. In the final movement *Hodie mecum eris in Paradiso* He sings, in the form of two boy sopranos, to his mother in words that foreshadow his own death on the cross.

Robert Zuidam, november 2010
(translation: Helene B. Reid/ Subtext Translations)

LIBRETTO TROPARION

In de woestijn van Sketes, (momenteel Wadi Natroen, Egypte) rond het jaar 400 na Christus. Een vrouw buigt zich over een dode tak waarop ze haar tranen plengt en wijwater sprenkelt. Iets achter haar bevindt zich haar kluisenaarsoord, een hol gegraven in de grond, beschut door een aantal overhangende rotsen.

Situated in the desert of Scetis, (currently Wadi Natrun, Egypt) around the year 400 AD. A woman bends herself over a dead branch on which she sheds her tears and sprinkles holy water. Slightly behind her is her cell, a hole dug in the ground, protected by some overhanging rocks.

I
Ταῖς τῶν δακρῶν σου ροαῖς,
τῆς ἐρήμου τὸ ἄγονον ἐγεώργησας·
Καὶ τοῖς ἐκ βάθους στεναγμοῖς,
εἰς ἑκατὸν τοὺς πόνους
ἐκαρποφόρησας·
Καὶ γέγονας φώστηρ τῆ οἰκουμένη,
λάμπων τοῖς θαύμασιν,
Ἰλαρίων Πατὴρ ἡμῶν ὅσιε, πρέσβευε
Χριστῷ τῷ Θεῷ,

I
Met de vloed van uw tranen
maakte u de barre woestijn
vruchtbaar,
en uw verlangen naar God bracht
vruchten voort in overvloed.
Met de luister van wonderen
verlicht u gans het universum!
Onze vader Hilarion, bid tot
Christus, onze God,
om onze zielen te redden!

I
By the flood of your tears
you made the barren desert fertile,
And your longing for God
brought forth
fruits in abundance.
By the radiance of miracles
you illumined the whole universe!
Our Father Hilarion, pray to
Christ God
to save our souls!

ὦ φωστὴρ ἄδυτε τοῦ νοητοῦ Ἡλίου·
Ἐλαμψας γὰρ τοῖς ἐν τῷ σκότει
τῆς ἀγνωσίας,
ἅπαντας ἀναβιβάζων πρὸς
θεῖον ὕψος,
Ἰλαρίων τοὺς βοῶντας. Χαίροις ὦ
Πατὴρ,
τῶν Ἀσκητῶν ἡ κρηπίς.

O onvergankelijk licht der
Spirituele Zon;
want u verlichtte hen
die in de duisternis der
onwetendheid verkeerden,
wat hen optilde tot de hoogten
van God,
wanneer ze uitriepen:
“Verheug u, vader Hilarion,
grondvest der asceten.”

O unfading light of the Spiritual
Sun;
For you illumined those
in the darkness of ignorance,
Leading all to the heights of God,
as they cried:
“Rejoice, Father Hilarion, rampart of
ascetics.”

Ἰκετεύω σε, Κύριε,
ἀκουσόν μου τὴν ταπεινὴν προσευχὴν
καὶ τῆδε τῆ ῥάβδῳ νέαν ζωὴν
ἐμποίησον,
ἵν' ἄλλους κλάδους φέρουσα
πολλὰ φαιδρὰ καὶ μαλακὰ ἐκφύση
φύλλα.
Ὡστ' ἐξανθοῖ ἐν θεῷ
φωτὶ σου βλαστήσασα
καὶ τῶν ἡδίστων γένοιτο
καὶ θαυμασίων καρπόφορος,
ἃ ἂν τὰς ἀδελφάς μου τρέφῃ καὶ τοὺς
ἀδελφούς ἐν τῆδε τῆ ἐρήμῳ
τῆ τῆς Σκέτεως

Ik smEEK u, Heer,
luister naar mijn nederige
smEEKbede
en schenk opnieuw leven aan
deze tak.
Laat frisse twijgen ontkiemen en
laat hen
een overvloed aan broS en teer
gebladerte voortbrengen.
Doe hem bloeien en groeien
in uw goddelijke licht
en de meest verrukkelijke
en exotische vruchten afwerpen.
Moge hij mijn broeders en
zusters voeden,
hier in de woestijn van Sketes.

I beg you, Lord,
listen to my humble plea
and grant new life to this branch.
Let fresh twigs sprout and bring
forth
an abundance of crisp and tender
foliage.
Make it blossom and let it grow
in your divine light
and bear the most delicious
and exotic fruit.
May it nourish my sisters and
brethren
here in the desert
of Scetis.

Ταῖς τῶν δακρῶν σου ροαῖς, ...

Ἴδου τὴν ῥάβδον τὴνδε, Κύριε,
ἀπὸ τοῦ δένδρου οὗ ἐν σκιᾷ
καθιζομένη
ἡ ἅγια Θέκλα
ἄνδρα τυφλὸν ἰάσατο· ὡσπερ οὖν
ἐκείνη, ἐκ
τῶν παρθενίων μαστῶν
ὀλίγας γάλακτος σταγῶνας
καταστάζουσα εἰς
τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, τούτους
κατασβεσθέντας βλέποντας αὐ
ἐποίησεν,
οὕτω καὶ τὴνδε σὺ τὴν ῥάβδον
βλάστησον.
Ὡσπερ γὰρ ὁ τυφλὸς
τοῦ βλέπειν ἐρᾷ, Κύριε,
οὕτω καὶ ἡδε τοῦ ἀναβιώσασθαι.
Ἦν ἐμὲ τῆ ψακάδι τῆς καρδίας
δεύουσαν,
Κύριε, ἐλείσων.

ὦ φωστὴρ ἄδυτε τοῦ νοητοῦ Ἡλίου·
Ἐλαμψας γὰρ τοῖς ἐν τῷ σκότει
τῆς ἀγνωσίας.

II

Ἐγὼ οὕπα γέγονα μοναχός,
ἀλλ' εἶδον μοναχοὺς.
Καθημένῳ γὰρ μοὶ ποτε ἐν τῷ κελίῳ
ὡχλησάν μοι οἱ λογιμοὶ
λέγοντες· Ἐπελθε εἰς τὴν ἐρημον,
Καὶ ἴδε τί βλέπεις ἐκεῖ.
Ἐμείνα δὲ πολεμῶν
τῷ λογισμῷ πέντε ἔτη,
λέγων, Μήπως ἀπὸ δαιμόνων ἐστίν.
Καὶ ὡς ὑπέμενον ὁ λογισμὸς,
ἀπήλθον εἰς τὴν ἐρημον.

Met de vloed van uw tranen...
etc.

Aanschouw deze tak, Heer,
van de boom die schaduw
schonk
aan de heilige Thekla,
terwijl ze een blinde genas
door het plengen
van een paar druppels melk
uit haar maagdelijke borsten
op zijn uitgedoofde ogen,
laat hem groeien.
Want zoals de blinde dorst
naar licht, Heer,
zo dorst deze tak naar nieuw
leven.
Moge de regen die uit mijn hart
over hem uitgestort wordt u tot
mededogen bewegen.

O onvergankelijk licht der
Spirituele Zon;
want u verlichtte hen
die in de duisternis der
onwetendheid verkeerden,

II

Ik ben zelf nog geen monnik
geworden,
Maar ik heb wel monniken
gezien.
Toen ik op een dag in mijn cel
zat,
werd ik gekweld door
overpeinzingen
die me aanspoorden om de
woestijn in te trekken
om waar te nemen wat ik daar
zou kunnen waarnemen.
Ik bleef vijf jaar lang [in mijn cel]
vechten tegen die overpeinzing,
menend dat ze misschien van
demonen afkomstig was.
Maar aangezien deze
overpeinzing bleef knagen,
trok ik de woestijn in.

By the flood of your tears
... etc.

See this branch, Lord,
from the tree which gave shadow
to saint Thekla
when she cured a blind
by sprinkling
a few drops of milk
from her virgin breasts
on his extinguished eyes,
let it grow.
For as the blind man thirsts
for the light, Lord,
so this branch is thirsty for new
life.
May the rain of my heart that
pours down
on it move You to pity.

O unfading light of the Spiritual
Sun;
For you illumined those
in the darkness of ignorance.

II

I have not yet become a monk
myself,
but I have seen monks.
One day when I was sitting in
my cell,
my thoughts were troubling me,
suggesting that I should go to
the desert
and see what I could see there.
I remained [in my cell] for five
years,
fighting against this thought,
saying, perhaps it came from the
demons.
But since this thought persisted,
I left for the desert.

Καὶ ἦυρον ἐκεῖ λίμνην ὑδάτων,
καὶ νῆσον ἐν μέσῳ αὐτῆς·
Καὶ ἦλθον τὰ κτήνη τῆς ἐρήμου
πιεῖν ἐξ αὐτῆς.
Καὶ εἶδον ἐν μέσῳ
αὐτῶν δύο ἀνθρώπους γυμνοῦς·
Καὶ ἐδελίασε τὸ σῶμά μου·
ἐνόμισα γὰρ ὅτι πνεύματά ἐστιν

Αὐτοὶ δὲ με ὡς εἶδον δειλιῶντα,
ἐλάλησαν
πρὸς μέ·
Μὴ φοβοῦ· καὶ ἡμεῖς ἀνθρωποὶ ἐσμεν.

Καὶ εἶπον αὐτοῖς·
Πόθεν ἐστὲ,
καὶ πῶς ἦλθετε εἰς τὴν ἐρημον ταύτην;

Καὶ εἶπον·
Ἐκ τοῦ κοινοβίου ἐσμὲν,
καὶ γέγονεν ἡμῖν συμφωνία, καὶ
ἐξήλθομεν
ὡδε· ἰδοὺ τεσσαράκοντα ἔτη·
Καὶ ὁ μὲν εἰς Αἰγύπτιον,
ὁ δὲ ἔταυρος Λιβυκὸς ὑπάρχει.

Καὶ ἐπηρώτησάν με καὶ
αὐτοῖς λέγοντες·
Πῶς ὁ κόσμος;
Καὶ εἰ ἔρχεται τὸ ὕδωρ κατὰ καιρὸν
αὐτοῦ,
καὶ εἰ ἔχει ὁ κόσμος τὴν εὐθηνίαν αὐτοῦ

Καὶ εἶπον αὐτοῖς· Ναί.
Κατὰ αὐτοὺς ἠρώτησα·
Πῶς δύναμαι γενέσθαι μοναχός;

Καὶ λέγουσι μοι·
Ἐὰν μὴ ἀποτάξῃται τις πᾶσι τοῖς τοῦ
κόσμου, οὐ δύναται γενέσθαι μοναχός.

Καὶ εἶπον αὐτοῖς·
Ἐγὼ ἀσθενὴς εἰμι,
καὶ οὐ δύναμαι ὡς ὑμεῖς.

Καὶ εἶπόν μοι καὶ αὐτοὶ·
καὶ ἔαν οὐ δύνασαι ὡς ὑμεῖς,
Κάθου εἰς τὸ κελλῖον σου,

Daar trof ik een plas water
met een eiland in het midden,
waar de dieren uit de woestijn
zich kwamen laven.
Tussen deze dieren zag ik twee
naakte mannen,
en ik beefde over heel mijn
lichaam,
want ik nam hen voor geesten.

Ze zagen me beven,
en spraken tot mij:
“Wees niet bang, want wij zijn
mensen.”

Toen vroeg ik hen:
“Waar komen jullie vandaan
en hoe zijn jullie in deze
woestijn beland?”

Ze spraken:
“Wij komen uit een klooster,
en samen kwamen we overeen
om veertig jaar geleden hierheen
te komen.
Eén van ons is een Egyptenaar
en de andere een Libiër.”

Ze hoorden me uit en vroegen me:
“Hoe is het met de wereld
gesteld?
Stijgt het water ten gepaste tijde?
Geniet de wereld voorspoed?”

Ik antwoordde dat dit zo was,
en toen vroeg ik hen:
“Hoe kan ik een monnik
worden?”

Ze spraken tot mij:
“Als u niet aan al het wereldse
verzaakt, kan u geen monnik
worden.”

Ik sprak tot hen:
“Maar ik ben zwak, en niet in staat
tot wat jullie doen.”

En dus spraken ze tot mij:
“Als u niet zoals wij kan
worden,

There I found a sheet of water
and an island in the midst,
and the animals of the desert
came to drink there.
In the midst of these animals
I saw two naked men,
and my body trembled,
for I believed they were spirits.

Seeing me shaking,
they said to me:
“Do not be afraid, for we are
men.”

Then I said to them:
“Where do you come from,
and how did you come to this
desert?”

They said:
“We come from a monastery
and having agreed together,
we came here forty years ago.
One of us is an Egyptian
and the other a Libyan.”

They questioned me and asked
me:
“How is the world?
Is the water rising in due time?
Is the world enjoying
prosperity?”

I replied it was,
then I asked them:
“How can I become a monk?”

They said to me:
“If you do not give up all that is
in the world,
you cannot become a monk.”

I said to them:
“But I am weak, and I cannot do
as you do.”

So they said to me:
‘If you cannot become like us,
then stay in your cell

καὶ κλαῦσον τὰς ἀμαρτίας σου.
Μὴ κοιμήθῃς, εἰ μὴ ἰστάμενος
ὡσπερ ἵππος.

Ἀπέχου παντὸς σίτου,
ἐπεὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ σε θρέψει.
Ταύτην τὴν ξηρὴν
ράβδον δάκρυσι τοῖς σοῖς
καὶ ἀγίῳ ὕδατι καθ’ ἡμέραν πότιζε
ἕως ἀναβιώσεται
καὶ ζήσει καὶ νεοὺς κλάδους
καὶ μαλακὰ φύλλα ποιήσει
ἀπὸ τοῦ ξηροῦ φλοιαρίου αὐτῆς
καὶ παρέξει καρπὸν σοὶ ὑπακοῆς.

Καὶ εἶπον αὐτοῖς·
Ἐὰν πῶς τοῦτο γενήσεται;

Οἱ δὲ·
Ἦ Θεὸς δύναται τράπεζαν παρέχειν
ἐν τῇ ἐρήμῳ.
Ὅστις ἂν δακρύων σπείρῃ,
οὗτος χαίρῃσει θερίζων.

Καὶ ἠρώτησα αὐτούς·
Ὅταν γίνεται χειμῶν,
οὐ βριγάτε;
Καὶ ὅταν γίνεται καυῖμα,
οὐ καίεται τὰ σώματα ὑμῶν;

Οἱ δὲ εἶπον·
Ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἡμῖν
τὴν οἰκονομίαν ταύτην·
καὶ οὐτε τῷ χειμῶνι βρωῶμεν,
οὐτε τῷ θερεὶ τὸ καῖμα ἡμᾶς ἀδικεῖ.

Διὰ τούτων εἶπον ὑμῖν, ὅτι οὐπω
γένεγον μοναχός,
ἀλλ’ εἶδον μοναχοὺς.

III

Ταῖς τῶν δακρύων σου ροαῖς...

blijf dan in uw cel
en beweene uw zonden.
Slaap niet, tenzij rechtopstaand,
zoals een paard.

Onthoudt u van voedsel en
laat het woord van God u voeden.
Pleng je tranen
op deze dode tak.
Besprenkel deze elke dag met
wijnwater,
totdat hij weer tot leven komt,
totdat frisse twijgen
en bladeren ontkiemen
aan zijn verdorde schors
en hij de vrucht der
gehoorzaamheid draagt voor u.”

Ik sprak:
“Maar hoe kan dat dan?”

Ze antwoordden:
“God is in staat een tafel te dekken
in de woestenij.
Diegenen die zaaien in tranen,
zullen oogsten met gejuich.”

Ik vroeg hen:
“Bevriest u niet,
wanneer het winter is?
En wanneer het heet is,
verbranden uw lichamen dan niet?”

Ze spraken:
“Het is God die deze manier van
leven
voor ons bedacht heeft.
Tijdens de winter bevriezen wij niet
en de zomer berokkent ons geen
schade.”

Dit is waarom ik zei dat ik nog
geen monnik
geworden ben,
maar dat ik wel monniken heb
gezien.

III

(*biddend, murmelend*)
Met de vloed van uw tranen... etc.

and weep on your sins.
Do not sleep, unless standing
upright
like a horse.

Abstain from food and
let the word of God feed you.
Weep your tears
on this dead branch.
Sprinkle it with holy water every
day,
until it comes to life again,
until fresh twigs
and leaves sprout
from its withered bark
and bear you the fruit of
obedience.’

I said:
“But how can this be?”

They replied:
“God is able to furnish a table
in the wilderness.
Those who sow in tears,
shall reap in joy.”

I asked them:
“When the winter comes
are you not frozen?
And when the heat comes
do not your bodies burn?”

They said:
“It is God who has made
this way of life for us.
We do not freeze in winter,
and the summer does us no
harm.”

That is why I said that I have
not yet
become a monk,
but I have seen monks.

III

(*praying, muttering*)
By the flood of your tears... etc.

ὄρω μυριάδας ἀγγέλων
τῷ θεῷ παρεστῶσας.
ὄρω χοροὺς δικαίων.
ὄρω μαρτύρων ἀθροίσματα.
ὄρω μοναχῶν πολιτεύματα.

ὄρω πάντων τὸ ἔργον τῶν
τὸν θεὸν εὐφημούντων.

ἀνέρχεται ἄμπελος ἐν τῇ κεφαλῇ
ἐμοῦ,
καὶ αὐξάνει, καὶ πληροὶ πᾶσαν
τὴν ὑπ' οὐρανόν, εὐκαρπὸς πάνυ·
καὶ ἔρχουσιν πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ
οὐρανοῦ,
καὶ ἐσθίουσιν ἐκ
τοῦ καρποῦ τῆς ἀμπέλου·
καὶ πρὸς ὃ ἐσθίουσιν,
πλεονάζει ὁ καρπὸς αὐτῆς

λάβετε, φάγετε καρπὸν ὑπακοῆς.

Ik zie tienduizendtallen aan
engelen
voor God staan.
Ik zie de koren der rechtvaardigen.
Ik zie scharen martelaren.
Ik zie legers van monniken.

Ik zie het werk van al diegenen
die God loven.

Een wijnstok schiet op uit mijn
schedel,
hij groeit en groeit, en bedekt
alles onder de hemel.
Hij is overladen met mooie
vruchten.
Alle vogels uit de hemel komen
van de vruchten van de wijnstok eten,
en hoe meer ze ervan eten,
des te meer vruchten de tak draagt.

Komt, neemt en eet van de vrucht
der gehoorzaamheid.

I see tens of thousands of angels
standing before God
I see choirs of the just.
I see companies of martyrs.
I see droves of monks.

I see the work of all those
who praise God.

A branch of vine comes out of
my skull,
grows bigger and fills
everything under heaven.
It is laden with beautiful fruit.
All the birds of heaven come
to eat of the fruit of the vine,
and the more they eat,
the more the fruit increases.

Come, take and eat the fruit of
obedience.

LIBRETTO

Robert Zuidam

ENGLISH TRANSLATION AND
ADAPTATION OF GREEK

Daniel Loaiza (English translation
mostly from *The sayings of the Desert
Fathers* by Benedicta Ward, SLG.

VERTALING UIT HET ENGELS
Bart Boone

LIBRETTO SUSTER BERTKEN

I Introitus (instrumentaal)

II Die werelt

SUSTER BERTKEN:

Die werelt hielt mi in hair gewout
mit haren stricken menichfout.
nu bin ic haer ontkomen.
Och, dat si seer bedriechlic is,
dat heb ic wel vernomen.

Ic bin die werelt af gegaen.
Haer vroechede is also schier
ghedaen
in also corten daghen.
Ic en wil die edel siele mijn
niet langer daer in wagen.

Die werelt hielt my in haer
ghewalt
mit haren stricken menichfalt.
mijn macht had sy benomen.
si heeft my menich leet gedaen,
eer ic haer bin ontkomen.

Die edele minne boven tijt
die heeft mijn herte seer verblijt,
si wil mi sterven leren.
Waer mi die edel minne stuurt,
daer toe wil ic mi keren.

Ic voel in mi een vonkelkijn,
het lichtet in der siele mijn,
daer bi wil ic mi saten.
Die mynne vermach dat also wel,
een vuur daer af te maken.

Ick voele in my een vonkelkijn,
het roert so dic dat herte mijn
daer wil ick wel op waken
Die min vermach des altemael,
een vuer daer af te maken.

I Introitus (instrumentaal)

II Die werelt

SUSTER BERTKEN:

De werelt hield mij in haar macht
met haar talloze valstrikken
nu ben ik haar ontkomen.
Och, dat zij zeer bedrieglijk is,
dat heb ik wel vernomen.

Ik heb de wereld achter mij
gelaten.
Met haar vreugde is het zo goed
als gedaan binnen heel korte tijd.
Ik wil mijn edele ziel
daar niet langer aan wagen.

De wereld hield mij in haar macht
met haar talloze valstrikken.
mijn macht heeft zij mij
ontnomen.
Zij heeft mij veel leed bezorgd,
eer ik haar ben ontkomen.

De edele liefde die boven de tijd
staat heeft mijn hart zeer verblijd,
zij wil mij sterven leren.
Waar de edele liefde mij heen
stuurt,
daar wil ik mij tot keren.

Ik voel in mij een vonkje
dat licht geeft in mijn ziel,
daar wil ik mij op richten.
De liefde is er volkomen toe in staat,
daar een vuur van te maken.

Ik voel in mij een vonkje,
het roert zo dikwijls mijn hart
daar wil ik goed op waken.
De liefde is er volkomen toe in
staat,
daar een vuur van te maken.

I Introit (instrumental)

II The world

SISTER BERTKEN:

The world held me in its power
while it has many a snare.
I escape now from its hold.
Ah, that it is full of deceit
I have always been aware.

I have left the world behind.
Its joys are rapidly gone
in a matter of mere days.
I will expose my noble soul
no longer to its ways.

The world held me in its power
while it has many a snare.
It took away my strength.
It caused me many a grief
before I escaped at length.

The noble love that surpasses time
has gladdened my heart,
and teaches me to die.
Where that noble love leads me
there will I wend my way.

I feel a little spark inside
that spreads light in my soul,
and to that peace I turn.
Love has the power to make it grow,
to be a fire and burn.

I feel a little spark inside
that often moves my heart
and to that spark I turn.
Love has the power to stir it,
to be a fire and burn.

Haddieu, haddieu, nature mijn!
mijn hert dat moet ontcommert
sijn
ten mach gheen claghen baten.
dye mijn siel alleen begeert,
hem wil ic nu inlaten.

Haddieu, haddieu, nature mijn!
ghi selt in vreden vrolic sijn.
ic bin so veel doorschoten:
ic neighe in der minnen schoot,
daer bin ic uut ghevloten.

III Requiem

PRIOR DIRCK VAN MALSSEN:

Requiem aeternam dona ei,
Domine.
Et lux perpetua luceat ei.
Te decet hymnus, Deus, in Sion,
Et tibi reddetur votum in
Jerusalem
Exaudi orationem meam
Ad te omnis caro veniet.

Quae est petitio tua, soror?

SUSTER BERTKEN:
Peto Dei misericordiam

PRIOR:
Accipe regulam istam.
Vis secundum eam vivere in
inclusorio?

SUSTER BERTKEN:
Volo ita.

PRIOR:
Vis includi et solitariam vitam
ducere propter Deum?

SUSTER BERTKEN:
Volo ita.

PRIOR:
Vis sic, quamdiu vixeris,
permanere?

Adieu, adieu, mijn [aardse]
natuur!
mijn hart moet onbekommerd zijn
en mag geen klagen baten.
Hij die alleen mijn ziel begeert,
wil ik nu binnenlaten.

Adieu, adieu, mijn natuur!
je zult in vrede vrolijk zijn.
Ik ben ten zeerste getroffen.
Ik vlij mij in de schoot van de liefde.,
Daar ben ik uit gevloten.

III Requiem

PRIOR DIRCK VAN MALSSEN:

Geef haar de eeuwige rust, Heer.
En laat het eeuwige licht haar
beschijnen.
Een lofzang, o God, ontvangt U
in Zion,
Een gelofte zal U worden voldaan
in Jeruzalem
Verhoor mijn gebed
Alle vlees zal voor U komen.

Wat is jouw verzoek, zuster?

SUSTER BERTKEN:
Ik vraag Gods barmhartigheid.

PRIOR:
Aanvaard deze regel.
Wil je volgens deze regel
ingekluisd leven?

SUSTER BERTKEN:
Dat wil ik.

PRIOR:
Wil je ingekluisd worden en een
eenzaam leven leiden omwille
van God?

SUSTER BERTKEN:
Dat wil ik.

PRIOR:
Wil je daarin volharden zolang
je leeft?

Adieu, adieu, my earthly self!
my heart must shed its cares
laments will help no more.
He who only wants my soul
I will let in at my door.

Adieu, adieu, my earthly self!
You will find much joy in peace.
I have been deeply moved.
I lay me down in the lap of love,
from which I once came forth.

III Requiem

PRIOR DIRCK VAN MALSSEN:

Grant her eternal rest, Lord,
and let perpetual light shine on
her.
Thou art praised, o God, in
Zion,
and homage will be paid to Thee
in Jerusalem.
Hear my prayer,
to Thee all flesh will come.

What is your request, Sister?

SISTER BERTKEN:
I seek God's mercy.

PRIOR:
Accept this rule. Do you wish
to live
according to this rule, enclosed?

SISTER BERTKEN:
I do.

PRIOR:
Do you wish to be walled-in, a
recluse, and lead
a lonely life for God?

SISTER BERTKEN:
I do.

PRIOR:
Will you persevere in this until
your dying day?

SUSTER BERTKEN:
Volo ita.

PRIOR:
(geleidelijk ontstaat er een cirkel van bakstenen rondom Suster Bertken)
Dominus custodiat introitum tuum
et exitum tuum custodiat.
Ex hoc, nunc et usque in seculum.

Omnes sancti Angeli et Archangeli,
orate pro nobis.
Sancte Joannes Baptista,
ora pro nobis.
Omnes sancti Patriarchae et Prophetae,
orate pro nobis.
Sancte Petre, sancte Paule,
ora pro nobis.
Sancte Jacobe, sancte Stephane,
sancte Laurenti,
orate pro nobis.

SUSTER BERTKEN:
Hec requies mea in seculum seculi, hic habitabo quoniam eligi eam.

PRIOR:
(tegelijk met bovenstaande)
Omnes sancti Martyres,
orate pro nobis.
Sancte Augustine,
ora pro nobis.
Sancta Agnes, sancta Maria Magdalena,
ora pro nobis.
Sancte Francisce,
Omnes sanctae Virgines et Viduae,
orate pro nobis.

Requiem aeternam dona ei, Domine
et lux perpetua luceat ei.
Requiescat in pace.
Amen.

SUSTER BERTKEN:
Dat wil ik.

PRIOR:
(geleidelijk ontstaat er een cirkel van bakstenen rondom Suster Bertken)
De Heer zal je ingang bewaken
En hij zal je uitgang bewaken.
Vanaf hier, nu en tot in de eeuwigheid.

Alle heilige Engelen en Aartsengelen,
bid voor ons.
Heilige Johannes de Doper bid voor ons.
Alle heilige Patriarchen en Profeten,
bid voor ons.
Heilige Petrus, heilige Paulus,
bid voor ons.
Heilige Jacobus, heilige Stefanus, heilige Laurentius, bid voor ons.

SUSTER BERTKEN:
Dit is mijn rustplaats tot in aller eeuwigheid, hier zal ik wonen omdat ik haar heb uitgekozen.

PRIOR:
(tegelijk met bovenstaande)
Alle heilige Martelaren,
bid voor ons.
Heilige Augustine,
bid voor ons.
Heilige Agnes, Heilige Maria Magdalena,
bid voor ons.
Heilige Francisce,
Alle heilige Maagden en Weduwen,
bid voor ons.

Geef haar de eeuwige rust, Heer.
En laat het eeuwige licht haar beschijnen.
Moge zij rusten in vrede.
Amen.

SISTER BERTKEN:
I will.

PRIOR:
(starts to construct her cell. At the end of every line a brick is added to the wall encircling Sister Bertken)
The Lord will watch over your coming
and over your going,
both now and forevermore.

All ye holy angels and archangels,
pray for us.
Saint John the Baptist bid for us.
All ye holy patriarchs and prophets,
pray for us.
Saint Peter, Saint Paul,
pray for us.
Saint James, Saint Stephen,
Saint Lawrence,
pray for us.

SISTER BERTKEN:
This is my place of rest for ever and ever: here will I dwell, for I have chosen it.

PRIOR:
(at the same time as the above)
All ye holy martyrs,
pray for us.
Saint Augustine,
pray for us.
Saint Agnes, Saint Mary Magdalen,
pray for us.
Saint Francis,
all ye holy virgins and widows,
pray for us.

Grant her eternal rest, Lord,
and let perpetual light shine on her.
May she rest in peace.
Amen.

(vanaf de zijkant)

Devote Berte suster brought
haer leven over in seer
swaer ende scerpe penitencie,
haer cleet is des wynters ende des
zomers een grof
haren cleet aen haer naecte lyf
mit een grouwen rock die
eenvoudich is.
Sy en eet nye vleysch of enighe
suvel,
bloetsvoets wesende altyt noch
nye vier hebbende.

Ik, broeder Dirck van Malsen,
prior totten regulieren binnen
Utrecht,
bewaere die slutelen van suster
Berte cluse.

iv Mi quam een schoon geluit

SUSTER BERTKEN:
Mi quam een schoon geluit in
mijn oren

v Hemelsche Opclimminge

Doe dye ure na by was,
dat Jhesus, waerachtich God
ende mensch,
geboren soude werden,
doe ghevoelde dye moeder Jhesu
sonderlinghe treckinghe of suete
eyschinghe in haer,
recht also na ghelic te setten of
menigerley snaerspel
waer dat met sonderlinger kunst
also geruert worde,
dat een hert, daer dat geluit in
viel, met so groter
sueticheit ende jubilacien vervult
worde, dat alle de
inwendige crachten ende
begeerten daer na neichden
om volcomelic te begripen dye
melodye
des sueten geluuds.
Na deser ghelikenisse soe was
Maria die moeder
Jhesu, van binnen gheroert ende
in ghetogen,
doe die tijt des baren na by was.

(vanaf de zijkant)

De devote Suster Bertken brengt
haar leven door in zeer zware en
streng boetedoening,
haar kleding bestaat 's winters en
's zomers uit
een grof haren kleed op haar
naakte lichaam,
met een grauwe, eenvoudige rok.
Ze eet nooit vlees of iets van
zuivel, is altijd blootsvoets en
gebruikt geen vuur.

Ik, broeder Dirck van Malsen,
prior bij de regulieren in
Utrecht,
bewaar de sleutels van Suster
Bertkens kluis.

iv Mi quam een schoon geluit

SUSTER BERTKEN:
Mij kwam een schoon geluid in
mijn oren

v Hemelsche Opclimminge

Toen het uur nabij was,
waarop Jezus, waerachtig God
en mens,
geboren zou worden,
toen voelde Jezus' moeder
een intense spanning of zoet
verlangen in haar binnenste,
vergelijkbaar met een veelsnarig
instrument dat zo uitzonderlijk
kunstig bespeeld werd, dat een
hart,
door dat geluid geraakt, van zo
grote zoetheit en jubel
vervuld zou raken, dat alle
innerlijke krachten
en verlangens zich erop zouden
richten de melodie van dit zoete
geluid volledig te vatten.
Zo nu was Maria, de moeder van
Jezus,
innerlijk geraakt en in zichzelf
gekeerd,
toen de tijd dat zij zou baren
nabij was.

(from the side)

The pious Sister Bertken spends
her life
in strict and stringent penitence;
in winter and summer her only
garments are
a coarse hair cloth on her naked
body
and a simple, grey dress.
She eats no meat nor dairy
products,
is always barefoot and has no
fire.

I, Brother Dirck of Malsen,
prior with the Regulars at
Utrecht,
am keeper of the keys to Sister
Bertken's cell.

iv A beautiful sound came

SISTER BERTKEN:
A beautiful sound came to my
ears

v The raising up to Heaven

When the hour was
approaching,
when Jesus, fully God and man,
would be born,
the mother of Jesus felt
a strong suspense or sweet desire
inside her,
comparable to when some
stringed instrument
is so skilfully played that a heart,
touched by the sound, is filled
with such sweetness and
jubilation
that such a person's inner
strength
and desires would be aimed at
embracing the sweet sound
entirely.
In the same way Mary, mother
of Jesus,
was thus touched and turned in
on herself,
when her time for giving birth
had come.

Doe si began te gevoelen die hemelsche opclimlinge haerre inwendiger begeerten, do buechde si haer knien totter eerden met groter oetmoedicheit, ende openbaerde also dat si bereyt was dyenstachtich te wesen des wonderlyken wercks dat God wercken soude doer haer. In deser jubilacien daer si in was, so waren grote scaren van engelen omtrint Maria. Daer ghevoelde Maria seer wonderlike jubilacie, op ende neder climmende met seer sueten geluyde vol melodyen, Doe sy haer aldus vol weelden bevoelde ende die godlike radien so crachtelick uitschenen tot haerre herten sy began heet te werden ende doorschynich, doe stont sy haestelick op ende maecte haer altemael bloot tot enen clede toe dat haren live dat naeste was.

Aldus stont die gloriose moeder van bynnen blenckende in hoger claerhey met onderscheidenhey, hooch ende noch hogher, ende was over al haer preciose lichaem vucht, recht of si bedauwet had geweest, ende gaf soe sueten roke van haer. Si was niet alleen sonder wee mer vol hemelsche weelde

(gezang van engelen offstage)
Aldus stont si verheven vander eerden, omset met veel enghelen die haer te dyenst stonden,

Toen zij het hemelwaarts opstijgen begon te voelen van haar innerlijke verlangens, boog zij haar knieën ter aarde met grote deemoed, en openbaerde aldus dat zij bereid was dienstbaar te zijn aan het wonderlijke werk dat God zou voltrekken door haar. In deze jubel waarin ze verkeerde, werd ze omringd door een schare engelen. Daar voelde Maria een zeer wonderlijke jubel, opstijgend en neerdalend met een zeer zoete melodieuze geluid, Toen zij zich zo van weelde vervuld voelde en de goddelijke stralen zo krachtig tot in haar hart schenen en zij begon te gloeien en doorschijnend te worden, toen stond ze haastig op en ontkleedde zich tot op het kleed dat zij op het lichaam droeg.

Aldus stond de glorieuze moeder van binnen schitterend met hoge helderheid in verscheidene gradaties, hoog en nog hoger, en werd over heel haar kostbare lichaam vochtig, alsof ze bedauwd was geweest, en er ging een zoete geur van haar uit. Zij was niet alleen zonder pijn, Maar vol van hemelse genieting.

(gezang van engelen offstage)
Aldus stond zij, verheven van de aarde, omringd door vele engelen die haar ten dienst stonden,

When she began to feel the ascent to heaven of her inner feelings, she bent her knees down to earth, in great meekness, and thus revealed that she was prepared to be a servant to the miraculous work God would perform through her. In her state of jubilation, Maria was surrounded by a host of angels. Then Mary felt a very wonderful jubilation, rising and falling, with a most sweet, melodious sound. When she felt thus filled with delight and the divine rays shone brightly deep into her heart she began to tingle and to be transparent; then she stood up hastily and undressed down to the garment she wore next to her body.

Thus the glorious mother stood shining with great clarity inside and in varying degrees, higher and higher still, and her whole precious body was moist as if dew had fallen on her and a sweet fragrance issued from her. She was not only without pain, but full of heavenly joy.

(angels singing offstage)
Thus she stood, raised from the earth surrounded by many angels who were at her service

ende die bedauwinghe scheen recht van haren preciosen lichaem, of sy om vanghen hadde gheweest mit een claer blenckende wolcke daer doer schenen die radyen des godliken lichts, daer si van binnen vol van was. So ghinghen uut van die haren haers hoofdes ende van haren ghehelen lichaem onbegripelike veel schijnselen, stralen der hoger godliker claerheit,

Sy clam op vander eenre hemelscher weelden in dye ander ende werdt, so jubilerende, op ghetogen ende in gheleydt tot int hoogste ende diepste. So baerde God in haren gheest so hoghe onbegrypelicheit, dat haer gheest so overhoochlick vervruechde, dat si vander ghewoenliker jubilacien stillede ende ruste.

vi Dat suete, saerte kint Jhesus

Doe sy aldus stille in wonderliken vrede was, ende haer gheest seer hooch verheven was, doe baerde die moeder Gods haren sone alsoe snellike sonder hinder oft quetsinghe, als een pyle dye doer die lucht vliecht, also als die pile vander lucht niet gescut oft ghehindert wordt, noch die lucht niet ghequest werdt vander pile, alsoe quam voert dye Soon Gods ongehindert, ende dye moeder Gods bleef onghequest. Hier na werdt die moeder Jhesu,

En de dauw straalde van haar kostbare lichaam, alsof zij omhuld was met een helder blinkende wolk waardoorheen de stralen schenen van het goddelijk licht, waar zij van binnen vol van was. Zo gingen van haar hoofdharen en van haar hele lichaam onbegrijpelijk veel schijnsels uit, stralen van een hoge goddelijke luister,

Zij steeg op van de ene hemelse genieting in de andere en werd, zo jubelend, opgetrokken en binnengevoerd tot in het hoogste en diepste, Zo baarde God in haar geest een zo'n hoge onomvatbaarheid, dat haar geest zich zo buitengewoon verheugde, dat de gewone jubel in haar tot volledige rust verstilde.

vi Dat suete, saerte kint Jhesus

Toen zij zo stil in wonderlijke vrede was, en haar geest zeer hoog verheven was, toen baarde de moeder Gods haar zoon zo snel en zonder hinder of letsel, als een pijl die door de lucht vliegt, waarbij de pijl niet door de lucht wordt gestuit of gehinderd, noch de lucht wordt gekwetst door de pijl, zo kwam de Zoon Gods ongehinderd ter wereld en de moeder Gods bleef ongedeed. Hierna werd de moeder van

and the dew shone forth from her precious body, as if she was surrounded by a clear cloud through which shone the divine rays of light that filled her. From the hair on her head and her whole body a wondrous multitude of rays shone forth, light of a high, divine lustre.

She ascended from one heavenly joy to the next, and was, thus rejoicing, raised up and taken in to the highest and the deepest. Thus God gave birth in her soul to the most inexplicable making her soul's joy so great that her earthly, everyday joys turned to quiet stillness.

vi The sweet, gentle child Jesus

When she was thus filled with miraculous peace, and her soul was raised on high, then the mother of God gave birth to her son as quickly and without pain or injury, as an arrow that slides through the air, and is not hindered nor obstructed by the air, nor is the air injured by the arrow, thus the Son of God came to earth unobstructed and the mother of God remained unharmed. Then the mother of Jesus,

die in wonderliken vrede
rustende was,
met dyenst der enghelen seer
sachtelic
neder ghelaten opter eerden.

Doe die moeder Jhesu hoorde
een cleyn stemme
die menschelick gheloot had,
doe creech sy haestelick weder
ghedenckenisse
ende sloech haer heilige oghen
neder opter eerden
ende sach haren weerden sone,
onsen Heer.

Uut hogher minnen begheerte
nam si
met groter weerdicheit haren
geminden sone Ihesum
in haren heyligen armen ende
druchten aen haer
borsten seer begeerlic ende
custen voer sinen sueten
mont seer minlic.
Dat suete kint voechde hem also
suetelic aen dye
borst zijre weder moeder
ende omvencse met sinen
heylyghen armen,
ende Jhesus die dructe hem
selven so minlic aen sijn
lyeve moeder,
dat sy daer doer grote jubilacie
ghevoelde.
Met deser overhogher minnen
begheerte nam dye
glorioso moeder Gods haren
gheminden sone aen haerre
herten,
ende custen met sueter
begheerten.

Ende die moeder Jhesu nam
den sueten Jhesum, haren
gheminden sone,
onsen Heere, ende wanten in
doecken
ende leyden neder in een cribbe.
Doe screyde dat suete saerte kint
Jhesus:

Jezus,
die in wonderlijke vrede rustte,
met hulp van de engelen heel
zacht
ter aarde neergelaten

Toen Jezus' moeder een
stemmetje hoorde
dat menselijk geluid gaf,
toen kreeg ze opeens het
werkelijkheidsbesef
terug en sloeg haar heilige ogen
neer ter aarde
en zag haar lieve zoon, onze
Heer.

Vanuit begeerte naar hoge
minne nam zij met
grote eerbied haar beminde zoon
Jezus in
haar heilige armen en drukte
hem zeer
verlangend aan haar borsten en
kuste hem zeer liefdevol op zijn
zoete mond.
Het zoete kind vlijde zich even
zoetelijk aan
de borst van zijn lieve moeder
en omvatte deze met zijn heilige
armen,
en Jezus drukte zichzelf zo
lieflijk tegen zijn
lieve moeder aan,
dat zij daardoor grote jubel
ervoer.
Met het verlangen naar deze
overgrote liefde
nam de glorieijke moeder Gods
haar
beminde zoon aan haar hart,
en kuste hem in zoet verlangen.

En de moeder van Jezus nam
de zoete Jezus, haar geliefde
zoon,
onze Heer, en wond hem in
doecken
en legde hem neer in een kribbe.
Toen schreide het zoete tedere
kind Jezus:

who was resting in miraculous
peace,
was lowered, with the help of
angels,
back to earth.

When Jesus' mother heard a
small voice
with a human sound,
her sense of the world returned
and casting her holy eyes down
to earth
she saw her sweet son, our Lord.

In her desire for heavenly love
she reverently took her beloved
son Jesus
in her holy arms, pressing him
longingly
to her breast and kissed him
lovingly on his sweet lips.
The sweet child nestled just as
sweetly
against his dear mother's breast
grasping it with his holy arms,
and Jesus so lovingly pressed
himself
against his dear mother's breast
that she felt great jubilation.
In her longing for this great love
the glorious mother of God
pressed her son to her heart,
and kissed him in sweet longing.

And Jesus' mother took
The sweet Jesus, her darling son,
our Lord, wrapped him in
swaddling cloths
and laid him in a manger.
Then the dear, sweet baby Jesus
cried:

vii Hodie mecum eris in paradiso

JEZUS:
Hodie mecum eris in paradiso.
Pater, in manus tuas commendo
spiritum meum.

PRIOR:
Op sunte lebuyns dach in die
zomer
int ier ons heren 1514
is ghevaren van eertriken die
devote maghet
Berta Jacobsdochter, vol goeder
heyligher werken,
doe sy out was seven ende
tachtich ier.
Doe sy hare scarpe penitencie
ghedaen had seven ende vyftich
iaer,
is sy gherust in den Heer in haer
cluse
aen die Buerkercke tUtrecht.
Ende sy heeft begheert begraven
te syn op die selver
stede daer sy haer penitencie
volbrocht heeft,
dat also gesciet is.
Die slutelen van suster Berte
cluse
heb ick altyt bewaert.

SUSTER BERTKEN:
*(op de achtergrond, tegelijk met
bovenstaande)*
Hec requies mea in seculum
seculi,
hic habitabo quoniam eligi eam.

vii Hodie mecum eris in paradiso

JEZUS:
Heden zult gij met Mij in het
paradijs zijn.
Vader, in Uw handen beveel Ik
Mijn geest.

PRIOR:
Op Sint-Lebuinusdag in de
zomer,
in het jaar onzes Heren 1514,
is van de aarde heengegaan de
devote maagd
Berta Jacobsdochter, vol goede
heilige
werken, toen zij zevenentachtig
jaar oud was.
Toen zij haar zware
boetedoening
zevenenvijftig jaar volbracht had,
is zij ontslapen in de Heer in
haar kluis
aan de Buurkerk te Utrecht.
En zij wenste begraven te
worden op dezelfde
plek waar zij haar boetedoening
volbracht
heeft, wat aldus geschied is.
De sleutels van Suster Bertkens
kluis heb ik
altijd bewaard.

SUSTER BERTKEN:
*(op achtergrond, tegelijk met
bovenstaande)*
Dit is mijn rustplaats tot in aller
eeuwigheid,
hier zal ik wonen omdat ik haar heb
uitgekozen.

vii This day you will be with me in Paradise

JEZUS:
This day you will be with me in
Paradise.
Father, into Thy hands I commit
my spirit.

PRIOR:
On the day of Saint Lebuinus, in
the summer,
of the year of our Lord 1514,
the devout virgin bade farewell
to the earth,
Berta Jacob's daughter, of many
good and holy
works, when she was eighty-
seven years old.
When she had persisted in her
penance
for fifty-seven years
she found rest in the Lord in
her cell
at the Buurkerk in Utrecht.
And it was her wish to be buried
in the place where she fulfilled
her penance
and that was done.
The keys to Sister Bertken's cell
I have always kept.

SISTER BERTKEN:
*(in the background, at the same
time as the above)*
This is my place of rest for ever
and ever:
here will I dwell, for I have
chosen it.

LIBRETTO
© Robert Zuidam, 2010
ENGLISH TRANSLATION
Helene J.B. Reid / Subtext
Translation

BIOGRAFIEËN

Rob Zuidam (1964) is een Nederlandse componist. Hij studeerde van 1984 tot 1989 compositie aan het Rotterdams Conservatorium bij Philippe Boesmans en Klaas de Vries. Hij vervolgde zijn studie aan het Tanglewood Music Center bij Lukas Foss en Oliver Knussen. Daar ontving Zuidam de Koussevitzky Composition Prize voor *Fishbone* en een Leonard Bernstein Scholarship. Verschillende van zijn werken werden uitgevoerd tijdens het Festival for Contemporary Music in Tanglewood, en in 1999 keerde hij er terug als artist in residence. In 2010 was hij gastdocent aan de universiteit van Harvard. Zuidam wordt wereldwijd geroemd om zijn behandeling van de zangstem, en vaak heeft ook zijn instrumentale muziek een vocale kwaliteit. Hij componeerde onder meer de opera's *Freeze* (1993-1994), *Rage d'amours* (2002-2003), waarvan de Europese première in 2005 plaatsvond tijdens het Holland Festival, *Adam in ballingschap* (2009), die tijdens het Holland Festival in première ging, en *Suster Bertken* (2010); het vierluik *Trance Symphonies* (1991-1998); en de liederencycli *McGonagall-Lieder* (1997-2000) voor coloratuursopraan en ensemble en *Canciones del alma* (2012). Ter gelegenheid van de honderdste geboortedag van Messiaen componeerde hij in 2008 *Adam-Interludes* in opdracht van het Koninklijk Concertgebouworkest. Zuidams werk werd uitgevoerd door het Koninklijk Concertgebouworkest,

het Residentie Orkest, het Ensemble Modern, London Sinfonietta, Askō|Schönberg, het Nederlands Kamerkoor en Boston Symphony Orchestra, geleid door dirigenten als Reinbert de Leeuw, Oliver Knussen, Ingo Metzmacher, Peter Ruzicka, Stefan Asbury, Brad Lubman, Markus Stenz en Richard Dufallo. Zuidams artikelen over muziek verschenen onder meer in NRC Handelsblad. Klaus Umbach, criticus van *Der Spiegel*, noemde Zuidam in 1994 naar aanleiding van de opera *Freeze* "ein genialischer Hund".

Reinbert de Leeuw (1938) studeerde theorie en piano in Amsterdam en compositie aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. In de jaren zeventig maakte hij als pianist furore met de vertolking van de muziek van de 'vergeten' moderne componist Satie. In 1974 richtte De Leeuw met studenten van het Koninklijk Conservatorium het Schönberg Ensemble op, tegenwoordig Askō|Schönberg, waarvan hij al die tijd vaste dirigent is gebleven. Daarnaast dirigeerde hij een groot aantal andere ensembles en symfonieorkesten in binnen- en buitenland, zoals het Koninklijk Concertgebouworkest, het Residentie Orkest en het Rotterdams Philharmonisch Orkest. In het seizoen 1995/96 wijdde het Concertgebouw de Carte Blanche-serie geheel aan hem. Behalve concerten dirigeerde hij bij De Nederlandse Opera en de Nationale Reisopera opera's van onder anderen Stravinsky, Andriessen, Ligeti en Vivier. De Leeuw was gedurende drie seizoenen verbonden aan het Sydney Symphony Orchestra als artistiek adviseur voor de

series moderne en hedendaagse muziek. In 1992 was hij artistiek directeur van het Aldeburgh Festival en van 1994 tot 1998 was hij in die functie verbonden aan het Tanglewood Festival voor hedendaagse muziek in de Verenigde Staten. Hij ontving diverse prijzen en onderscheidingen voor zijn baanbrekende werk. In 1994 werd hem een eredoctoraat van de Universiteit Utrecht uitgereikt en in augustus 2004 werd hij aangesteld als hoogleraar aan de Universiteit Leiden. Reinbert de Leeuw ontving diverse Edisons, waaronder in 2007 voor de 'Schönberg Ensemble Edition', een uitgave van 25 cd's en dvd's ter gelegenheid van het 30-jarig jubileum van het Schönberg Ensemble, en in 2008 voor de opname van zijn Schubert-adaptatie *Im wunderschönen Monat Mai* met Barbara Sukowa en het Schönberg Ensemble. Van 2001 tot 2010 was hij artistiek leider van de Summer Academy van het Nationaal Jeugd Orkest. In 2008 werd hij op zijn zeventigste verjaardag benoemd tot Ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw.

Pierre Audi (1957) is geboren in Beiroet en groeide op in Beiroet en Parijs. Hij studeerde geschiedenis in Oxford en stichtte in 1979 het Almeida Theatre in Londen. Sinds 1988 is hij artistiek directeur van De Nederlandse Opera. In maart 2004 volgde hij Ivo van Hove op als artistiek directeur van het Holland Festival, waarin hij ook regelmatig zelf voorstellingen regisseert. Als regisseur werkte hij samen met beeldend kunstenaars als Karel Appel, Georg Baselitz, Anish Kapoor, Herzog & de Meuron, Jannis Kounellis en Jonathan Meese.

Hij was te gast bij grote opera-huizen en festivals zoals de Salzburger Festspiele, Theater an der Wien, Bayerische Staatsoper München, Brusselse Muntschouwburg, Metropolitan Opera New York, Opéra national de Paris en de Los Angeles Opera. Daarnaast regisseerde hij toneelstukken van Shakespeare, Racine, Strindberg en Sophocles (Toneelgroep Amsterdam en het Zuidelijk Toneel). In 2001 debuteerde Audi als filmregisseur met twee *Canticles* van Benjamin Britten. Audi ontving de Leslie Boosey Award, de BMW Muziektheaterprijs, de Prijs van de Kritiek en de Prins Bernhard Cultuurfonds Theater Prijs. Van de Vrienden van De Nederlandse Opera ontving hij de Prix d'Amis en in Drottningholm de eremedaille voor zijn Händel-producties aldaar. Audi werd onderscheiden als Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw en als Chevalier de la Légion d'Honneur. In 2009 ontving hij de eerste Johannes Vermeer Prijs voor zijn prestaties als regisseur en als vernieuwer van het muziektheater.

Recente producties zijn Verdi's *Attila* (Metropolitan Opera),

La tragedia d'Orfeo (i.s.m. Opera Studio Nederland), *Orlando furioso* (Théâtre des Champs Élysées Parijs, in Nice en Nancy), de wereldpremières van Henzes *Gisela!* (Ruhrtriennale), Rihms *Dionysos* (Salzburger Festspiele, Staatsoper Berlin), *Orlando* (Brusselse Munt) en *Médée* (Théâtre des Champs Élysées Parijs, Lille). Toekomst: *Die Eroberung von Mexico* (Teatro Real Madrid), *Der Ring des Nibelungen* (DNO) en *Thebans* (English National Opera).

Christof Hetzer werd geboren in Salzburg en studeerde bij Erich Wonder aan de Academie voor Schone Kunsten in Wenen. Sinds 2001 werkt hij als freelance decor- en kostuumontwerper bij onder meer Schaubühne Berlin, Theater Basel, Bayerische Staatsoper München, Oper Frankfurt, het Nationaltheater Mannheim en de Vlaamse Opera. Hij werkte samen met regisseurs als Hans Neuenfels, Christian Stückl, Constanze Macras en David Hermann, onder meer aan *Sing für mich, Tod* (Ruhrtriennale), *L'heure espagnole/La vida breve, Médée* van Charpentier (Oper Frankfurt) en *Les Troyens* (Staatstheater Karlsruhe). Samen met Pierre Audi realiseerde hij *Orlando* (Brusselse Munt) en *Gisela!* (Ruhrtriennale). En hij werkte samen met Anish Kapoor voor *Parsifal* (De Nederlandse Opera). In 2012 ontwierp hij de set voor *De Vliegende Hollander* (Bayreuther Festspiele, regie Jan Philipp Gloger). Hij ontving in 2011 de Hein Heckroth onderscheiding voor decorontwerp.

Na zijn studie audiovisuele media en fotografie in Graz volgde **Bernd Purkrabek** de opleiding Lichtontwerp aan de Hochschule für Musik und Theater in München. In die periode was hij ook al werkzaam als assistent en partner van Reinhard Traub. Aansluitend ging hij aan de slag als lichttechnicus voor films, totdat hij zich in 2004 als freelance lichtontwerper ging richten op Opera en Toneel. In die hoedanigheid werkte hij voor talloze theaters en festivals, zoals de Koninklijke Opera van Stockholm, Theater an der Wien, de Deutsche Oper Berlin, Staatsoper Hamburg, De Nederlandse

Opera, de Vlaamse Opera, Oper Frankfurt, het Grand Théâtre de Genève en Teatro Real Madrid. Veel erkenning kreeg hij voor zijn bijdrage aan *Prinz of Homburg* (Wenen), *La fanciulla del West* (Stockholm) en *Jenufa* (Berlijn), alle geregisseerd door Christof Loy. Het komende seizoen werkt Bernd mee aan producties in het Opernhaus Zürich, Deutsche Oper Berlin, Semper Oper Dresden en de Osterfestspiele Salzburg.

De Nederlandse alt **Helena Rasker** studeerde in 1994 cum laude af aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en vervolgde haar studie aan het Tanglewood Music Center in de VS en bij Diane Forlano in Londen. Tegenwoordig wordt ze gecoacht door Margreet Honig. Rasker heeft een uitgebreid repertoire dat zich uitstrekt van barok tot modern, en van kamermuziek tot oratorium en opera. Ze zong werken als de grote oratoria van Bach, Händel en Mozart, liederencycli en symphonieën van Mahler, Sjostakovitsj, Martin en Stockhausen, en kamermuziek van Schönberg, Sciarrino en Goebaidolina. Ze trad op met gezelschappen als het Rotterdams Philharmonisch Orkest, het Radio Filharmonisch Orkest, London Sinfonietta, het Scottish Chamber Orchestra, Les Musiciens du Louvre, Europa Galante, het Orchestre Philharmonique de Radio France, het Orchestre de la Suisse Romande, de Bamberger Symphoniker, het swr Sinfonieorchester Baden Baden en Freiburg en Askō|Schönberg. Daarbij werkte ze met dirigenten als Marc Minkowski, Fabio Biondi,

Reinbert de Leeuw, Michel Corboz, Christian Zacharias, Oliver Knussen, Yannick Nézet-Séguin, Marc Albrecht, Jaap van Zweden en Pascal Rophé. Rasker zong rollen in opera's als *Moses und Aron* van Schönberg, *Rêves d'un Marco Polo* van Vivier, *Elektra* van Strauss, *Guillaume Tell* van Rossini en *Die Walküre* van Wagner en zong de premières van *Thyeste* van Jan van Vlijmen, *Legende* van Peter Jan Wagemans, en de eerdere Holland Festival producties *After Life* van Michel van der Aa, *Adam in Ballingschap* van Rob Zuidam en *Waiting for Miss Monroe* van Robin de Raaff. Daarnaast verleende Helena Rasker medewerking aan verschillende radio, cd- en dvd-opnames.

Katrien Baerts begon haar studie aan het Koninklijk Conservatorium van Brussel, waar ze een master in zowel viool als zang behaalde. Aan de Dutch National Opera Academy vertolkte ze Despina in *Così fan tutte*, Annio in *La clemenza di Tito*, Amore en Valletto in *l'Incoronazione di Poppea* en Miss Wordsworth in *Albert Herring* van Britten. Verdere rollen omvatten onder andere haar befaamde debuut in het Concertgebouw Amsterdam in de titelrol van de wereldpremière van *Suster Bertken* van componist Rob Zuidam, uitgebracht op cd bij Attacca, en Stimme des Falken in *Die Frau ohne Schatten*. Katrien werkte samen met dirigenten als Jonathan Berman, Reinbert de Leeuw, Richard Egarr, Vladimir Jurowski, Oliver Knussen, Henrik Schaefer en Otto Tausk. Aan het Koninklijk Conservatorium van Brussel ontving Katrien verschillende

prijzen en in 2011 behaalde ze een plaats in de halve finale van de prestigieuze Koningin Elisabeth Wedstrijd. Als veelzijdig zangeres omvat het repertoire van Katrien naast opera en oratoria ook hedendaagse en kamermuziek. Haar concertrepertoire omvat onder meer het *Weihnachtsoratorium*, het *Stabat Mater* van Pergolesi, de *Sieben frühe Lieder* van Alban Berg, Kurtág's *Akbatova Lieder*, de wereldpremière van *Canciones del Alma* van Rob Zuidam en zijn *McGonagall Lieder*, uitgebracht op cd bij Challenge Records. Sinds 2006 geeft Katrien regelmatig recitals met pianist Bart Verheyen. Toekomstige engagementen omvatten onder meer de titelrol in *La Sonnambula* van Bellini, Dvořák's *Te Deum* met het Radiofilharmonisch Orkest, *Trois poèmes de Stéphane Mallarmé* van Ravel met het Asko|Schönberg Ensemble, de wereldpremière van Zuidams *Requiem* en Katriens debuut aan het Barbican Center in London.

Hubert Claessens studeerde solozang bij Mya Besselink aan het Conservatorium van Maastricht en volgde daarnaast de opleidingen muziekdrama en saxofoon. In 1986 sloot hij zijn zangstudie en zijn klassieke saxofoonstudie tegelijkertijd af, beide met onderscheiding. Bij de Koningin Elisabethwedstrijd voor zang behaalde Claessens in 1988 de derde plaats en kreeg hij een speciale onderscheiding voor liedinterpretatie. In 1984 debuteerde hij bij De Nederlandse Opera met een rol in *I vespri Siciliani* van Verdi onder leiding van Edo de Waart. In de seizoenen daarop zong hij onder andere in *Parsifal* en

Die Meistersinger van Wagner, Mozarts *Così fan tutte*, in *La bohème* van Puccini en *Pelléas et Mélisande* van Debussy. Tijdens de Salzburger Festspiele van 1986 nam Claessens deel aan de wereldpremière van Penderecki's *Die schwarze Maske*. Ook zong hij de hoofdrol in Leonard Bernsteins laatste opera *A quiet place* en Erminio in *Il trionfo dell'onore* van Scarlatti. Bij de Nationale Reisopera was Claessens te horen in onder meer *Orfeo* van Monteverdi, *Un ballo in maschera* van Verdi, Rob Zuidams *Adam in ballingschap* en *Legende* van Peter-Jan Wagemans. Naast zijn opera-activiteiten is Claessens ook in concerten en oratoria te beluisteren en zingt hij regelmatig liedrecitals. Als saxofonist begeleidde hij samen met pianist Hans Eijssackers mezzosopraan Xenia Meijer op haar tournee langs de grote concertzalen van Europa. Claessens is ook als dirigent actief bij onder meer het Noordhollands Philharmonisch Orkest, de Beethoven Academie en de Grande Ecurie et Chambre du Roy. Hij werkte regelmatig met La Petite Bande onder leiding van Sigiswald Kuijken en maakte met hen verscheidene cd-opnames en tournees door Japan en Europa.

Liza Ferschtman (1979) is een Nederlandse violiste. Zij is de dochter van cellist Dmitri Ferschtman en pianiste Mila Baslawskaja. Ferschtman begon haar vioolstudie als vijfjarige bij Philip Hirschhorn. Ze volgde masterclasses bij Yvry Gitlis, Igor Oistrach en Aaron Rosand en studeerde aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag bij Qui van

Woerdekom en in Amsterdam bij Herman Krebbers. Ze sloot haar studie af bij Ida Kavafian aan het Curtis Institute of Music in Philadelphia en bij David Takeno aan de Guildhall School of Music in Londen. De afgelopen seizoenen trad zij in binnen- en buitenland op met orkesten als het Koninklijk Concertgebouworkest, het Rotterdams Philharmonisch Orkest, het Yomiuri Nippon Symphony Orchestra, het Orchestre d'Auvergne, La Orquesta Sinfonia del Principado de Asturias, het Sloveens Radio Orkest en het European Union Youth Orchestra. Ze werkte daarbij samen met dirigenten als Gianandrea Noseda, Tatsuya Shimono, Leonard Slatkin, Lev Markiz, Jaap van Zweden, Christoph von Dohnányi, Frans Brüggen en Shlomo Mintz. Ferschtman is ook actief als kamermusicus en treedt in die hoedanigheid op op belangrijke podia in Europa en de Verenigde Staten. Vorig jaar maakte zij een succesvolle recitaltournee met pianist Enrico Pace, en in mei 2013 voerde Ferschtman in het Muziekgebouw aan 't IJ de complete werken voor soloviool van Bach uit. Ook is ze sinds 2007 artistiek leider van het Delft Chamber Music Festival. Ferschtman heeft verschillende cd's uitgebracht. Haar dubbel-cd met pianist Bas Verheijden uit 2004 werd in muziektijdschrift *Luister* met een 10 beoordeeld. Samen met haar vader, cellist Dimtri Ferschtman, maakte ze een cd met werken van Kodaly, Schulhoff en Ravel. In november 2006 ontving Liza Ferschtman de Nederlandse Muziekprijs, de hoogste muziekonderscheiding die door het Ministerie van ocw wordt toegekend.

Asko|Schönberg, toonaangevend ensemble voor nieuwe muziek, voert in verschillende bezettingen muziek uit de 20e- en 21e-eeuw uit. Deze muziek is niet alleen van grote, gevestigde namen als Andriessen, Goebaidoelina, Kagel, Kurtág, Ligeti, Rihm en Stockhausen, maar ook van jongere componisten als Van der Aa, Padding, Widmann en Zuidam, en van de jongste generatie, wier muziek de inkt nog nat is. Maar ook de grondleggers van de twintigste-eeuwse muziek komen ruimschoots aan bod: van Weill tot Schönberg en van Stravinsky tot Messiaen. Dit alles vindt plaats in series als de Donderdagavond-serie in Muziekgebouw aan 't IJ, in gastoptredens in de NTR ZaterdagMatinee, het Holland Festival, De Nederlandse Opera en in co-producties met het Nationale Toneel, de Veenfabriek en Muziektheater Transparant. Het ensemble treedt op in een keur aan concertzalen in binnen- en buitenland en speelt regelmatig in festivals in o.a. Keulen, Krakau en Parijs. De afgelopen seizoenen waren er optredens in Melbourne, Londen (Barbican Centre), Parijs (Cité de la Musique), Los Angeles (Walt Disney Concert Hall) en New York (Carnegie Hall). Ook het jongere publiek wordt niet vergeten: educatieve projecten voor zevenjarigen, compositieprojecten voor middelbare scholieren en samenwerking met de compositieafdelingen van conservatoria. Naast dirigent Reinbert de Leeuw en vaste gastdirigent Etienne Siebens werkt Asko|Schönberg geregeld met gastdirigenten als Oliver Knussen, Stefan Asbury, Emilio Pomárico, en Peter Eötvös. Dit alles met een gedreven groep

veelzijdige musici en vele gastdirigenten en solisten uit binnen- en buitenland. Asko|Schönberg is ensemble in residence bij Muziekgebouw aan 't IJ.

BIOGRAPHIES

Rob Zuidam (1964) is a Dutch composer. From 1984 to 1989, he studied composition at the Rotterdam Conservatory under Philippe Boesmans and Klaas de Vries. He continued his studies with Lukas Foss and Oliver Knussen at the Tanglewood Music Center, where he received the Koussevitzky Composition Prize for *Fishbone* and a Leonard Bernstein Scholarship. A number of his works were performed at the Festival for Contemporary Music at Tanglewood, where he returned in 1999 as artist in residence. In 2010 he was a guest lecturer at Harvard University. Zuidam has received worldwide recognition for his treatment of the singing voice, and his instrumental music often has a vocal quality. He composed a number of operas, including *Freeze* (1993-1994), *Rage d'amours* (2002-2003), which had its European premiere at the Holland Festival in 2005, *Adam in ballingschap* (2009), which premiered at the Holland Festival, and *Suster Bertken* (2010). He also wrote the orchestral piece in four movements *Trance Symphonies* (1991-1998); and the song cycles *McGonagall-Lieder* (1997-2000), for coloratura soprano and ensemble, and *Canciones del alma* (2012). In 2008, on the occasion of Messiaen's centenary, he composed *Adam-Interludes*, a commission by the Royal Concertgebouw Orchestra. Zuidam's works have been performed by the Royal Concertgebouw Orchestra, The Hague Philharmonic, the Ensemble Modern, London Sinfonietta, Asko|Schönberg, the Netherlands Kamerkoor and the Boston Symphony Orchestra, led by conductors such as Reinbert de Leeuw, Oliver

Knussen, Ingo Metzmacher, Peter Ruzicka, Stefan Asbury, Brad Lubman, Markus Stenz and Richard Dufallo. Zuidam's writings on music are published in NRC Handelsblad, as well as other publications. In 1994, in connection with Zuidam's opera *Freeze*, Klaus Umbach, critic of the German publication *Der Spiegel*, called Zuidam "ein genialischer Hund".

Reinbert de Leeuw (1938) studied music theory and piano in Amsterdam and composition at the Royal Conservatory in The Hague. In the 1970's he was widely lauded for his interpretation of the music of the 'forgotten' modern composer Erik Satie. In 1974 De Leeuw along with some students from the Royal Conservatory The Hague formed the Schönberg Ensemble, today called Asko|Schönberg, which he has been the conductor of ever since. He has also conducted many other ensembles and symphony orchestras both in the Netherlands and abroad, including the Royal Concertgebouw Orchestra, the The Hague Philharmonic and the Rotterdam Philharmonic Orchestra. In the 1995-1996 season the Concertgebouw's Carte Blanche series was exclusively dedicated to De Leeuw. As well as concerts, he also conducted operas with De Nederlandse Opera and the Nationale Reisopera, including operas by Stravinsky, Andriessen, Ligeti and Vivier. For three seasons De Leeuw worked as artistic advisor in modern and contemporary music at the Sydney Symphony Orchestra. In 1992 he was artistic director at the Aldeburgh Festival and from 1994 to 1998 he held the

same post at the Tanglewood Festival for contemporary music in the United States. De Leeuw received many prizes and awards for his groundbreaking work. In 1994 he was awarded a honorary doctorate by Utrecht University and in August 2004 he was appointed professor at Leiden University. Reinbert de Leeuw received a number of Edison Awards – prestigious Dutch music awards –, including one in 2007 for the 'Schönberg Ensemble Edition', a publication of 25 CD's and DVD's on the occasion of the 30th anniversary of the ensemble, and one in 2008 for the recording of his Schubert adaptation *Im wunderschönen Monat Mai* with Barbara Sukowa and the Schönberg Ensemble. From 2001 to 2010 De Leeuw was artistic leader of the Summer Academy of the Dutch National Youth Orchestra. In 2008, on his 70th birthday, he received a knighthood in the Order of the Dutch Lion.

Pierre Audi was born in 1957 in Beirut and grew up in Beirut and Paris. He studied history in Oxford and founded the Almeida Theatre in London in 1979. Since 1988, he is the artistic director of De Nederlandse Opera. In March 2004, he succeeded Ivo van Hove as artistic director of the Holland Festival, in which he also regularly directs productions himself. As a director, he has worked with visual artists such as Karel Appel, Georg Baselitz, Anish Kapoor, Herzog & de Meuron, Jannis Kounellis and Jonathan Meese. He directed opera at Salzburger Festspiele, Theater an der Wien, Bavarian State Opera in Munich, La Monnaie in Brussels, Metropolitan Opera, New York, Opéra national de Paris and Los Angeles

Opera. In addition he directed plays by Shakespeare, Racine, Strindberg and Sophocles (Toneelgroep Amsterdam and Zuidelijk Toneel). In 2001, Audi made his debut as a film director with two *Canticles* by Benjamin Britten. Audi received the Leslie Boosey Award, the BMW Music Theatre Prize, the Dutch Critics' Award and the Prince Bernhard Culture Fund Theatre. From the Friends of De Nederlandse Opera, he received the Prix d'Amis and in Drottningholm he was awarded a medal of honour for his Handel productions. Audi has been decorated Knight of the Order of the Dutch Lion and Chevalier de la Légion d'Honneur. In 2009, he received the first Johannes Vermeer Prize for his achievements as a director and music theatre innovator. Recent productions: Verdi's *Attila* (Metropolitan Opera), *La tragedia d'Orfeo* (i.c.w. Opera Studio Nederland), *Orlando furioso* (Théâtre des Champs Élysées Parijs, in Nice en Nancy), the world premieres of Henzes *Gisela!* (Ruhrtriennale), Rihms *Dionysos* (Salzburger Festspiele, Staatsoper Berlin), *Orlando* (La Monnaie, Brussels) and *Médée* (Théâtre des Champs Élysées Parijs, Lille). Future productions: *Die Eroberung von Mexico* (Teatro Real Madrid), *Der Ring des Nibelungen* (DNO) and *Thebans* (English National Opera).

Christof Hetzer was born in Salzburg and studied with Erich Wonder at the Academy of Fine Arts Vienna. Since 2001, he has worked as a freelance set and costume designer for such companies as the Schaubühne Berlin, Theater Basel, the Bavarian State Opera Munich, Oper Frankfurt,

the National Theatre Mannheim and the Flanders Opera. Some of the directors he has worked with are Hans Neuenfels, Christian Stückl, Constanze Macras and David Hermann, for example on *Sing für mich, Tod* (Ruhrtriennale), *L'heure espagnole/La vida breve, Médée* by Charpentier (Oper Frankfurt) and *Les Troyens* (Staatstheater Karlsruhe). With Pierre Audi he created *Orlando* (La Monnaie, Brussels) and *Gisela!* (Ruhrtriennale). He worked with Anish Kapoor for *Parsifal* (De Nederlandse Opera) and in 2012 he designed the set for *The Flying Dutchman* (Bayreuth Festival, directed by Jan Philipp Gloger). In 2011 he received the Hein Heckroth Prize for set design.

After graduating his studies in fine arts / photography in Graz **Bernd Purkrabek** studied Lighting Design at the Hochschule für Musik und Theater in Munich. During his studies he worked as assistant and associate of Reinhard Traub. Before he went on to Stage Bernd was lighting film, and since 2004 he works as a freelance lightdesigner for Opera and Drama. His lighting career so far includes works for numerous theatres and festivals such as Royal Opera Stockholm, Theater an der Wien, Deutsche Oper Berlin, Staatsoper Hamburg, De Nederlandse Opera, Vlaamse Opera, Oper Frankfurt, Grand Theatre de Geneve and Teatro Real Madrid. A big success was his work of *Prinz of Homburg* (Vienna), *La fanciulla del West* (Stockholm), *Jenufa* (Berlin), all directed by Christof Loy. In the following season Bernd is working on productions at Opernhaus Zuerich, Deutsche Oper Berlin,

SemperOper Dresden and Osterfestspiele Salzburg.

The Dutch alto **Helena Rasker** graduated cum laude in 1994 from the Royal Conservatoire in The Hague and continued her studies at the Tanglewood Music Center in the United States, and with Diane Forlano in London. At present she is being coached by Margreet Honig. Rasker has an extensive repertoire that ranges from baroque to modern, and from chamber music to oratorio and opera. She has sung such works as the big oratorios of Bach, Handel and Mozart, the song cycles and symphonies of Mahler, Shostakovich, Martin and Stockhausen, and the chamber music of Schoenberg, Sciarrino and Gubaidulina. She has performed with the Rotterdam Philharmonic Orchestra, the Netherlands Radio Philharmonic Orchestra, London Sinfonietta, the Scottish Chamber Orchestra, Les Musiciens du Louvre, Europa Galante, the Orchestre Philharmonique de Radio France, the Orchestre de la Suisse Romande, the Bamberger Symphoniker, the swr Sinfonieorchester Baden Baden and Freiburg, and Asko|Schönberg. In doing so, she has worked with conductors such as Marc Minkowski, Fabio Biondi, Reinbert de Leeuw, Michel Corboz, Christian Zacharias, Oliver Knussen, Yannick Nézet-Séguin, Marc Albrecht, Jaap van Zweden and Pascal Rophé. Rasker has sung roles in the operas *Moses und Aron* by Schoenberg, *Rêves d'un Marco Polo* by Vivier, *Elektra* by Strauss, *Guillaume Tell* by Rossini and *Die Walküre* by Wagner, among others, and sung in the premieres of *Thyeste* by Jan van Vlijmen and

Legende by Peter Jan Wagemans. She has previously performed at the Holland Festival in *After Life* by Michel van der Aa, *Adam in Ballingschap* by Rob Zuidam and *Waiting for Miss Monroe* by Robin de Raaff. In addition, Rasker has collaborated on various radio, CD and DVD recordings.

Katrien Baerts began her studies at the Royal Conservatory of Brussels, where she earned a Master's in both violin and vocals. At the Dutch National Opera Academy, she performed the roles of Despina in *Così fan tutte*, Annio in *La clemenza di Tito*, Amore and Valletto in *L'incoronazione di Poppea* and Miss Wordsworth in *Albert Herring* by Britten. Other roles include her renowned debut in the Concertgebouw Amsterdam in the title role of the world premiere of *Suster Bertken* by composer Rob Zuidam, published on CD by Attacca, and *Stimme des Falken* in *Die Frau ohne Schatten*. Katrien has worked with conductors such as Jonathan Berman, Reinbert de Leeuw, Richard Egarr, Vladimir Jurowski, Oliver Knussen, Henrik Schaefer and Otto Tausk. At the Royal Conservatory of Brussels, Katrien received various awards and in 2011 she earned a place in the semi-finals of Belgium's prestigious Queen Elisabeth Competition. A versatile vocalist, Katrien's repertoire not only comprises opera and oratorios but also contemporary and chamber music. Her concert repertoire includes the *Weihnachts-Oratorium*, the *Stabat Mater* by Pergolesi, the *Sieben frühe Lieder* by Alban Berg, Kurtág's *Akbmatova Lieder*, the world premiere of *Canciones del Alma* by Rob Zuidam and his *McGonagall Lieder*, recorded on

CD by Challenge Records. Since 2006, Katrien regularly gives recitals with pianist Bart Verheyen. Future engagements include the title role in *La Sonnambula* by Bellini, Dvořák's *Te Deum* with the Netherlands Radio Philharmonic Orchestra, *Trois poèmes de Stéphane Mallarmé* by Ravel with the Asko|Schönberg Ensemble, the world premiere of Zuidam's *Requiem* and her debut at the Barbican Centre in London.

Hubert Claessens studied solo singing with Mya Besselink at the Conservatory of Maastricht and also followed the programme for music drama and for saxophone. In 1986 he graduated in singing and the saxophone, both with distinction. In 1988 at the Queen Elisabeth International Music Competition in Belgium Claessens reached third place and was awarded a special prize for song interpretation. In 1984 he made his debut at De Nederlandse Opera in Verdi's *I vespri Siciliani* under the direction of Edo de Waart. In the following seasons he sang in Wagner's *Parsifal* and *Die Meistersinger*, Mozart's *Così fan tutte*, *La bohème* by Puccini and Debussy's *Pelléas et Mélisande*, amongst others. In 1986 at the Salzburger Festspiele, Claessens played in the world premiere of Penderecki's *Die schwarze Maske*. He also sang the lead role in Leonard Bernstein's last opera *A quiet place* and Erminio in *Il trionfo dell'onore* by Scarlatti. At the Nationale Reisopera Claessens played in productions including *Orfeo* by Monteverdi, *Un ballo in maschera* by Verdi, Rob Zuidam's *Adam in ballingschap* and *Legende* by Peter-Jan Wagemans. As well as opera, Claessens also performs in concerts and oratorios, and

frequently sings in song recitals. On the saxophone he has joined pianist Hans Eijsackers in accompanying mezzo-soprano Xenia Meijer on her European tour. Claessens also works as a conductor, at the Noordhollands Philharmonisch Orkest, the Beethoven Academie and the Grande Ecurie et Chambre du Roy. He frequently works with La Petite Bande under Sigiswald Kuijken, recording various CDs and touring through Europe and Japan.

Liza Ferschtman (1979) is a Dutch violinist. She is the daughter of cellist Dmitri Ferschtman and pianist Mila Baslawskaja. Ferschtman started playing the violin with Philip Hirschhorn at the age of five. She followed master classes with Yvry Gitlis, Igor Oistrach and Aaron Rosand and studied at the Royal Conservatory in The Hague with Qui van Woerdekom and in Amsterdam with Herman Krebbers. She concluded her studies with Ida Kavañan at the Curtis Institute of Music in Philadelphia and with David Takeno at the Guildhall School of Music in London. During the last few seasons she performed at home and abroad with many orchestras, including the Royal Concertgebouw Orchestra, the Rotterdam Philharmonic, the Yomiuri Nippon Symphony Orchestra, the Orchestre d'Auvergne, La Orquesta Sinfonia del Principado de Asturias, the Slovenia Radio Orchestra and the European Union Youth Orchestra. She worked with conductors including Gianandrea Noseda, Tatsuya Shimono, Leonard Slatkin, Lev Markiz, Jaap van Zweden, Christoph von Dohnányi, Frans Brüggen and Shlomo Mintz. Ferschtman also

performs as a chamber musician at various top class venues in Europe and the United States. Last year she made a recital tour with the pianist Enrico Pace, and in May 2013 Ferschtman will perform Bach's complete works for solo violin at the Muziekgebouw aan 't IJ. She is also artistic leader of the Delft Chamber Music Festival. Ferschtman has released several CDs. Her 2004 double album with pianist Bas Verheijden was rewarded with a 10 out of 10 by the readers of the music magazine *Luister*. With her father, the cellist Dmitri Ferschtman, she produced a CD with works by Kodaly, Schulhoff and Ravel. In November 2006, Liza Ferschtman received the Nederlandse Muziekprijs (Dutch Music Award), the highest distinction in music awarded by the Netherlands Department of OCW (Education, Culture and Science).

Since 2008, the Asko Ensemble and Schönberg Ensemble have been united in **Asko|Schönberg**: not an ensemble, not an orchestra, but a flexible group of musicians who can appear in formations of any needed size to perform twentieth- and twenty-first-century music. The music of great, established composers such as György Ligeti, György Kurtág, Karlheinz Stockhausen, Mauricio Kagel, Louis Andriessen who have secured their place in music history. But also the music of a younger generation, composers such as Michel van der Aa, Martijn Padding and Julian Anderson, and even the youngest generation, whose compositions are still wet from the ink.

Asko|Schönberg has presented all of this in the contemporary music series *Donderdagavond-serie* at the Muziekgebouw aan 't IJ, as a guest of the renowned Saturday Matinee concert series, in the Holland Festival and with the Netherlands Opera. Neither are the youngest audiences neglected: Asko|Schönberg is involved in educational projects for 7-year-olds, composition projects for secondary school students in the graduating class, and collaboration with composition departments of conservatories. All of this is being done by this dedicated group of versatile musicians, conductor Reinbert de Leeuw, permanent guest conductor Etienne Siebens and many guest conductors and soloists from the Netherlands and abroad.

HOLLAND FESTIVAL 2013

DIRECTIE

Pierre Audi, artistiek directeur
Annet Lekkerkerker, zakelijk directeur

BESTUUR

Martijn Sanders, voorzitter
Renze Hasper, penningmeester
Marjet van Zuijlen, secretaris
Mavis Carrilho
Joachim Fleury
Ben Noteboom

Het programma van het Holland Festival kan alleen tot stand komen door subsidies, bijdragen van sponsors en fondsen en door de gewaardeerde steun van u, ons publiek.

SUBSIDIENTEN

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Gemeente Amsterdam
Europese Commissie Programma Cultuur (2007-2013)

Het Holland Festival is lid van Réseau Varèse, Europees netwerk voor de creatie en promotie van nieuwe muziek, gesubsidieerd door het Culturele Programma van de Europese Commissie.

HOOFDBEGUNSTIGER SNS REAAL Fonds

SPONSORS EN FONDSEN

Rabobank Amsterdam,
Stichting Ammodo,
Clifford Chance LLP,
DoubleTree by Hilton,
Westergasfabriek/
MeyerBergman, Automobiëlbedrijf Van Vloten, Turing Foundation, Stichting Dioraphte, VSBfonds, Stichting Herdenking

Slavernijverleden 2013,
The Brook Foundation, Fonds Podiumkunsten, Prins Claus Fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Pro Helvetia, Goethe Instituut, Institut Français France, Institut Français des Pays-Bas, Réseau Varèse

HF BUSINESS

Beam Systems, De Nederlandsche Bank N.V., G&S Vastgoed, ING Groep, Schut van de Ven Notariskantoor, Ten Have Change Management, WPG Uitgevers B.V.

MEDIAPARTNERS

NTR, VPRO

DONATIES

De genereuze, meerjarige verbintenis van de Governors is van groot belang voor de internationale programmering van het Holland Festival, met name de internationale coproducties. Ook de belangrijke bijdrage van de Vrienden van het Holland Festival en HF Business komt rechtstreeks ten goede aan de internationale programmering.

GOVERNORS

G.J. van den Bergh en C. van den Bergh-Raat, R.F. van den Bergh, W.L.J. Bröcker, J. van den Broek, Jeroen Fleming, J. Fleury, V. Halberstadt, H.J. ten Have en G.C. de Rooij, J. Kat en B. Johnson, Irina en Marcel van Poecke, Ton en Maya Meijer-Bergmans, Sijbolt Noorda en Mieke van der Weij, Robert Jan en Mélanie van Ogtrop-Quintus, Françoise van Rappard-Wanninkhof, A. Ruys en M. Ruys-van Haften, M. Sanders, A.N. Stoop en S. Hazelhoff, Tom de Swaan, S. Tóth, Elise Wessels-van

Houdt, H. Wolfert en M. Brinkman

HARTSVRIENDEN

S. van Delft-Vroom, H. Doek, W.M.M. van Ierschot, K. Kohlstrand, J. en M. Kuiper-Gerlach, M. Plotnitsky, P. Voorsmit, P. van Welzen en C. Lafeber

BESCHERMERS

Lodewijk Baljon en Ineke Hellingman, A. van de Beek en S. van Basten Batenburg, S. Brada, Frans en Dorry Cladder-van Haersolte, Kommer en Josien Damen, J. Docter en E. van Luijk, H. Doek, L. Dommering-van Rongen, E. Flores d'Arcais, E. Granpré Molière, E.H. Horlings, J. Houwert, Luuk H. Karsten, R. Katwijk, R. Kupers en H. van Eeghen, J. Lauret, A. van der Linden-Taverne, H. en I. Lindenberg-Sluis, F. Mulder, G. van Oenen, H. Pinkster, H. Sauerwein, R. van Schaik en W. Rutten, K. Tschenett, P. Wakkie, R.R. Walstra, A. van Wassenaer, T. Winkelman, O.L.O. en Tineke de Witt Wijnen-Jansen Schoonhoven

BEGUNSTIGERS

M. Beekman, I. van den Bercken, E. Blankenburg, Co Bleeker, A. Boelee, K. de Bok, Jan Bouws, E. Bracht, G. Bromberger, D. de Bruijn, M. Daamen, J. Dekker, J. Drupsteen, Chr. van Eeghen, J. van der Ende, Ch. Engeler, E. Eshuis, E. Goossens-Post, E. de Graaff-Van Meeteren, D. Grobbe, J. Haalebos, J. Hennephof, M. Henriques de Castro, G. van Heteren, L.D.M.E. van Heteren, B. van Heugten, S. Hodes, Herma Hofmeijer,

R. Hoogendijk, J. Hopman, A. Huijser, E. Hummelen, G. van der Hulst, P. Jochems, Jan de Kater, J. Keukens, A. Ladan, M. Le Poole, M. Leenaers, K. Leering, T. Liefwaard, A. Ligeon, T. Lodder, D. van der Meer, E. van der Meer-Blok, A. Mees-Lubberman, A. de Meijere, J. Melkert, E. Merck, A. Nieuwenhuizen, R. Nieuwpoort, La Nube, Kay Bing Oen, B. Oremus, E. Overkamp en A. Verhoog, C. van de Poppe, P. Price, F. Racké, S. van de Ree, Wessel Reinink, Thecla Renders, L.M. Remarque-Van Toorn, M. Robben, B. Robbers, A. Schneider, H. Schnitzler, G. Scholten, C. Schoorl, E. Schreve-Brinkman, C.W.M. Schunck, P. Smit, G. Smits, I. Snelleman, A. Sonnen, C. Teulings, H. Tjeenk Willink, I. Tjoa, H.B. van der Veen, R. Verhoeff, C. van der Vlies, F. Voorsluis-Spanhoff, A. Vreugdenhil, W. Vroom, A. Wertheim, M. Willekens, M. van Wulfften Palthe, M. Yazdanbakhsh, P. van der Zant, P. van Zwieten en N. Aarnink

JONGE BEGUNSTIGERS

Kai Ament, J.A. de Groot, G. Schunselaar, David van Traa, H. Verhagen, Vivian van der Weide, M. van Zijl Langhout

ANONIEME SCHENKERS

Ook dankt het Holland Festival anonieme schenkers.

LIEFHEBBERS

Het Holland Festival dankt 646 Liefhebbers voor hun steun en bijdrage.

HET HOLLAND FESTIVAL HEEFT OOK UW STEUN NODIG: WORD VRIEND

Help mee de bijzondere programmering mogelijk te maken. Dan maakt ook u het Holland Festival!

LIEFHEBBER

(vanaf € 45 per jaar) U ontvangt dit programmaboek gratis, u krijgt voorrang bij de kaartverkoop en korting op tickets.

BEGUNSTIGER

(vanaf € 250 per jaar of € 21 per maand) Uw bijdrage komt rechtstreeks ten goede aan de internationale programmering van het Holland Festival. Als Begunstiger heeft u recht op vrijkaarten en andere aantrekkelijke privileges.

JONGE BEGUNSTIGER

(vanaf € 250 per jaar of € 21 per maand) Voor Jonge Begunstigers selecteren we drie voorstellingen die je niet mag missen. We organiseren ontvangsten waar je andere Jonge Begunstigers, maar ook kunstenaars en Governors van het Holland Festival ontmoet.

BESCHERMER

(vanaf € 1.500 per jaar of € 125 per maand) Als dank voor uw aanzienlijke bijdrage aan de internationale programmering van het Holland Festival ontvangt u een uitnodiging voor de openingsvoorstelling en voor exclusieve bijeenkomsten, naast vrijkaarten en andere privileges.

HARTSVRIEND

(vanaf € 5.000 per jaar) Als Hartsvriend van het Holland Festival nodigen we u uit om dichterbij de makers te komen. Met gelijkgestemden en gasten

van het festival verwelkomen we u graag op speciale gelegenheden en geven we u een blik achter de schermen.

GEEFWET

Sinds 1 januari 2012 is het nog aantrekkelijker om het Holland Festival te steunen vanwege de Geefwet die tot 1 januari 2018 van kracht is. De Geefwet houdt in dat giften aan culturele ANBI's met 25% verhoogd mogen worden tot een maximum aan schenkingen van € 5.000 per jaar. Schenkt u meer dan € 5.000, dan kunt u het resterende bedrag voor het reguliere percentage (100%) aftrekken van de inkomstenbelasting. De voordelen van de Geefwet gelden voor alle belastingplichtigen (particulieren en bedrijven) en zijn van toepassing op zowel eenmalige als periodieke schenkingen.

VOORDEEL VAN EEN

PERIODIEKE SCHENKING

Een eenmalige gift is beperkt aftrekbaar voor de belasting. Het totaal van de giften op jaarbasis dient hoger te zijn dan 1% (drempel) en kan tot maximaal 10% (plafond) van het inkomen worden afgetrokken. Een periodieke gift is een gift waarbij voor een periode van ten minste vijf opeenvolgende jaren een gelijke uitkering wordt gedaan, vastgelegd in een periodieke akte. De gift is volledig aftrekbaar zonder aftrekdrempel of aftrekplafond.

Wilt u ook Vriend van het Holland Festival worden? Ga voor meer informatie en een aanmeldformulier naar www.hollandfestival.nl/ steun HF / hfvrienden of neem vrijblijvend contact op Leonie Kruijenga, hoofd development op 020 – 788 2118.

COLOFON / COLOPHON

Holland Festival
Piet Heinkade 5
1019 BR Amsterdam
tel. +31 (0)20-7882100
fax +31 (0)20-7882102
info@hollandfestival.nl
www.hollandfestival.nl

EINDREDACTIE EN OPMAAK /
EDITORIAL AND LAY-OUT
Holland Festival
ONTWERP OMSLAG / DESIGN
COVER
Maureen Mooren
DRUK / PRINTING
Tuijtel, Hardinxveld-
Giessendam

MEER / MORE

Die Meistersinger von Nürnberg
Richard Wagner
De Nederlandse Opera
di 4-20 23 juni
Tue 4–Sun 23 June
Het Muziektheater Amsterdam

Opera in het park:
Die Meistersinger von Nürnberg
De Nederlandse Opera
do 20 juni
Thu 20 June
Oosterpark

*When the mountain changed its
clothing*
Heiner Goebbels, Vocal Theatre
Carmina Slovenica
di 25, wo 26 juni
Tue 25, Wed 26 June
Westergasfabriek Zuiveringshal
West

© Holland Festival, 2013
Niets uit deze uitgave mag op
welke wijze dan ook worden
vermenigvuldigd en/of openbaar
gemaakt zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van
het Holland Festival.

*No part of this publication may be
reproduced and/or published by any
means whatsoever without the prior
written permission of the Holland
Festival.*